

PÁLYÁZATI TANULMÁNY

20 ÉVES A MAGYAR KATONAI JOGI ÉS HADIJOGI TÁRSASÁG

A TERRORIZMUS ELLENI HARC KATONAI DIMENZIÓJÁNAK JOGI VONATKOZÁSAI, KIHÍVÁSAI ÉS LEHETSÉGES FEJLESZTÉSI IRÁNYAI

ELEVEN MÁRK

SZTE ÁJTK

Politikatudományok (BA) / Nemzetközi tanulmányok (BA)

2017

TARTALOM

1. BEVEZETÉS	2
2. A TERRORIZMUS ELLENI HARC KATONAI DIMENZIÓJÁNAK JOGI VONATKOZÁSAI ÉS KIHÍVÁSAI	
2.1. AZ ALAPVETŐ NEMZETI ÉS NEMZETKÖZI JOGI DILEMMÁK	
2.1.1. A BŰNÜGYI/RENDÉSZETI ÉS A KATONAI SZEMLELETMÓD ELLENTMONDÁSAI A TERRORIZMUS TEKINTETÉBEN	4
2.1.2. A TERRORIZMUS FOGALMÁNAK KÉRDÉSE	7
2.1.3. TÖRTÉNELMI AGGÁLYOK A HADERŐ BELFÖLDI ALKALMAZÁSÁVAL KAPCSOLATBAN	8
2.1.4. A KONVENCIONÁLIS KATONAI FELFOGÁSRÓL VALÓ AKADOZÓ ÁTÁLLÁS ÉS A HADERŐ SZEREPÉNEK HÁTTÉRBE SZORULÁSA A HIDEGHÁBORÚ UTÁN	11
2.2. A TERRORIZMUS ELLENI KATONAI FELLÉPÉS JOGI VONATKOZÁSAI A NEMZETI JOGBAN	
2.2.1. ÁLTALÁNOS BEVEZETŐ	13
2.2.2. MAGYARORSZÁG KÜLÖNLEGES JOGRENDJE ÉS A HONVÉDSÉG KAPCSOLATA	14
2.2.3. A HONVÉDSÉG TERRORRELLENES TEVÉKENYSÉGEINEK LEHETŐSÉGEI AZ EGYES MINŐSÍTETT IDŐSZAKOK KERETEIN BELÜL	16
2.3. TERRORIZMUS ELLENI KATONAI FELLÉPÉS JOGI VONATKOZÁSAI A NEMZETKÖZI JOGBAN	
2.3.1. ÁLTALÁNOS BEVEZETŐ	21
2.3.2. AZ ÖNVÉDELEM NEMZETKÖZILEG VITATOTT JOGCÍMEI A TERRORIZMUS ELLENI KÜZDELEM SZOLGÁLATÁBAN	22
2.3.2/A. AZ ÁLLAMPOLGÁROK VÉDELME KÜLFÖLDÖN	22
2.3.2/B. TERRORIZMUS/NEM ÁLLAMI SZEREPLŐK ELLENI ÖNVÉDELEM	23
2.3.2/C. ELHÁRÍTÓ ÖNVÉDELEM	25
2.3.2/D. BEAVATKOZÁS A KORMÁNY MEGHÍVÁSÁRA	26
2.3.2/E. SPECIÁLIS ESET I.: AZ ÁLLAMILAG (TITKOSSZOLGÁLATI SZERVEK ÁLTAL) TÁMOGATOTT TERRORIZMUS, MINT LEPLEZETT KÜLPOLITIKAI ESZKÖZ	26
2.3.2/F. SPECIÁLIS ESET II.: A HUMANITÁRIUS INTERVENCIÓ ÉS A DEMOKRÁCIA VÉDELME JOGCÍMEK FEDŐ MŰVELETKÉNT TÖRTÉNŐ ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGE A TERRORIZMUS ELLENI HARCBA	29
2.3.2/G. SPECIÁLIS ESET III.: A KIBERTERRORIZMUSRA ADOTT HAGYOMÁNYOS KATONAI VÁLASZLÉPÉSEK JOGI KÉRDÉSE	31
3. ÖSSZEGZÉS - A TERRORIZMUS ELLENI HARC KATONAI DIMENZIÓINAK JOGI FEJLESZTÉSI IRÁNYAIRÓL	33
4. IRODALOMJEGYZÉK	
4.1. KÖNYVEK, TANKÖNYVEK	36
4.2. TANULMÁNYOK, ELŐADÁSOK	37
4.3. HAZAI, KÜLFÖLDI JOGANYAG	38
4.4. INTERNETES FORRÁSOK	41

1. BEVEZETÉS

A terrorizmus jelenségéről, mint a politikai, etnikai, vallási másként gondolkodás egy illegitim formájáról mindenképpen elmondható az, hogy eltérő intenzitással bár, de *folyamatosan jelen volt az emberiség történetében mind az állam, mind pedig a társadalom szereplőinek* oldaláról. Abban is biztosak lehetünk, hogy e jelenlét a történelem során bár a legváltozatosabb formákban öltött testet, a napjainkra *mindenki számára elérhető és felgyorsult tudományos-technológiai fejlődés vívmányai és globális informatikai hálózatok dominanciája* miatt ez a jelenség olyan, eddig soha nem látott *komplex kihívásokat* támaszt az államok felé, amely kihívások sikeres megoldása érdekében, azoknak minden rendelkezésre álló eszközt igénybe kell venniük. Mindazonáltal a 2001. szeptember 11.-i terrortámadások és a 2014-15-16-os évek eseményei is bebizonyították, hogy az az *általános szemléletmód korántsem elégséges*, mely szerint az államok túlnyomórészt a belügyi/rendvédelmi szervekre, nemzetbiztonsági szolgálatokra, vagy esetleg más polgári védelmi szervekre, valamint ezek kombinációjára hagyatkoznak, még akkor se, a terrorizmus kérdésköre főként az ő hatásköreiket érinti úgymond „*tradicionálisan*”. Azt pedig, hogy a *megelőzésben, a küzdelemben, és a kárfelszámolásban* kiemelten *szükség van a haderő képességeire* nagyon egyszerűen alá lehet támasztani. Elég, ha csak olyan nyilvánvaló és szemléletes példákat veszünk, mint hogy a *különlegesen képzett katonai egységek*, egy összehangolt, precíz rajtaütés keretében kiiktatnak egy meghatározó terroristavezetőt, vagy sejtet – ahogyan tették ezt például Osama bin Ladennel Pakisztánban az USA különleges erői 2011-ben – megelőzve ezzel újabb cselekmények kitervelését/kivitelezését, vagy hogy a gépeltérítéses terrorcselekményeket – akár csak a 2001. szeptember 11.-i, az Al-Kaida¹ által elkövetett ikonikus terrortámadást – végső esetben csak a *haderő vadászrepülői* tudják elhárítani az eltérített gépek kilövésével, vagy esetleg hogy a vegyi és biológiai fegyverekkel elkövetett támadások következményeit – akár csak az Aum Shiriko² által elkövetett 1995-ös tokiói metrótámadását - jobbra csak a *katonai szakemberek* tudják teljes biztonsággal *azonosítani és felszámolni*.

Ezekből a megemlített, a XX. és XIX. századi *terrorizmus történetében* úgymond „*mérföldkönek*” számító - de természetesen ezek mellett számtalan korábbi, más - példából

¹ Vö: FERWAGNER PÉTER ÁKOS – KOMÁR KRISZTIÁN – SZÉLINGER BALÁZS: *Terrorista szervezetek lexikona – Gavriló Principtől Oszama bin Ladenig*. Maxim Kiadó, Szeged, 2003. pp. 194-222.

[a továbbiakban: FERWAGNER – KOMÁR – SZÉLINGER, 2003.]

² Vö: FERWAGNER – KOMÁR – SZÉLINGER, 2003. pp. 57-59.

is világosan kitűnik, hogy *szükség van a katonai képességek lehető leggyorsabb és leghatékosabb körű bevonására a terrorizmus elleni komplex küzdelemben*, hiszen az eredményesség határfokát *kizárólag* e megoldással lehet a legjobban maximalizálni.

Attól függetlenül azonban, hogy ilyen egyszerűen is lehet szemléltetni e szükségességet, a katonai erő bevonása a terrorizmus elleni küzdelemben *korántsem ilyen egyszerű folyamat*. Ugyanis számtalan, a haderő bevonásának kiteljesedését *korlátozó, megnehezítő, vagy éppen kizáró* intézkedést találunk a *nemzeti és nemzetközi jogban* egyaránt, ráadásul ezekhez a problémákhoz általában gyakran társul a jogalkotók hibás magatartása, amely miatt mindaddig tartózkodnak a jogi hiányosságok kijavításától, míg valamilyen súlyos közérdek, esetleg jelentős emberáldozatot követelő cselekmény nem indokolja az esetleges állampolgári *jogkorlátozásokat* és a hadsereg jogainak *felülvizsgálatát és kiszélesítését*. A napjainkban végbemenő eseményekre tekintettel, a politikai, gazdasági, stb. érdekeket a szakmai szempontok *mögé* helyezve, e döntéshozói magatartások megváltoztatására és a fennálló *jogi akadályok lebontására* a lehető *leggyorsabban* sort kell keríteni, valamint folyamatosan *szem előtt kell tartani* azt, hogy az elmúlt pár évben a *terrorizmus arcú* milyen *változásokon* ment keresztül és milyen *kedvezőtlen kilátásokra* számíthatunk akár már a közeljövőben is, a *gyakoriságot, az elkövetési módokat és az áldozatok számát* tekintve.

Jelen tanulmányban ennek megfelelően, részletes ismertetésre kerülnek a terrorizmus elleni küzdelem katonai dimenziójának mind a nemzeti jogi, mind pedig a nemzetközi jogi vonatkozásai és esetleges kihívásai. Az első nagyobb részben kifejtésre kerülnek azok az meghatározó aggályok és dilemmák, amelyek általánosan hátrányosan befolyásolják a haderő alkalmazását a terrorizmus elleni küzdelemben. A tanulmány második nagyobb részében a nemzeti jogi viszonyok adta különleges jogrendi kereteket vesszük egy kicsit közelebből szemügyre a Magyar Honvédség tekintetében egy általánosabb, nemzetközi viszonyokra is kiterjedő bevezetés után a haderő belföldi felhasználásának alapkérdéseit illetően. A harmadik nagyobb részben a nemzetközi jogi vonatkozások és lehetőségek kerülnek bemutatásra az önvédelem, mint az ENSZ által engedélyezett egyetlen törvényes erőszakforma különleges értelmezéseinek keresztül, amelyek legfőképpen az Egyesült Államokhoz és a 9/11-re adott válaszlépésekhez, valamint Izrael arab országokkal folytatott háborúhoz köthetők. Természetesen ebben a részben is találunk majd utalásokat a Magyar Honvédségre. A tanulmány negyedik és egyben összegző részében megvizsgáljuk, hogy mind a belső jog, mind pedig a nemzetközi jog adta keretek között milyen lehetőségek nyílnak a terrorizmus elleni katonai küzdelem jogi szabályozásának fejlesztésére és néhány de lege ferenda javaslat is megfogalmazásra kerül a munkában.

2. A TERRORIZMUS KATONAI DIMENZIÓJÁNAK JOGI VONATKOZÁSAI ÉS KIHÍVÁSAI

2.1. AZ ALAPVETŐ NEMZETI ÉS NEMZETKÖZI JOGI DILEMMÁK

2.1.1. A BŰNÜGYI/RENDÉSZETI ÉS A KATONAI SZEMLÉLETMÓD ELLENTMONDÁSAI A TERRORIZMUS TEKINTETÉBEN

A terrorizmus elleni küzdelemben a katonai fél jelenléte első ránézésre a kívülállók számára egy teljesen magától értetődő cselekménynek tűnhet, annak ellenére, hogy a valóságban korántsem mindegy, hogy a haderő hol, mikor és hogyan kapcsolódik be ebbe. Ha az elkövetők robbanószerkezeteket használnak, a rendőrség, a haderő tüzszerész szakemberei hatástalanítják azokat, ha rendkívüli módon felfegyverzett terroristákról van szó, a haderő vagy a rendőrség, netán a nemzetbiztonsági szolgálatok különleges alakulatai kiiktatják ezeket, ha a repülőgépeket eltérítik és fegyverként használják, a légierő elfogó vadászgépei vagy leszedik azokat, vagy a légimarsalok visszafoglalják a gépet, megelőzve ezzel a katasztrófát... E hollywoodi akciófilmek világát idéző példák, egyáltalán nem tudják szemléltetni, hogy a valóságban ez a kérdés egyáltalán nem ilyen egyszerű, hiszen ha jól megnézzük az itt felvetett helyzeteket már itt is kirajzolódik a tanulmány és a további fejezetek szempontjából is releváns kérdés, hogy „mikor a rendőrség, a nemzetbiztonság és mikor a haderő” intézi-e a problémát, vagyis melyek azok a helyzetek amikor jogosult eljárni adott ügyben.

A felvázolt „vagy” dilemmája rámutat a haderő által kifejtett terrorellenes küzdelem egy másik nagyon fontos akadályára, mégpedig, hogy a terrorizmusnak alapvetően kétféle megközelítése van: egy *bűnüldözési* és egy *katonai*,³ vagy másként a jog szempontjából nézve egyszerre *büntetőjogi* és *hadijogi* kategória. Persze e kétféle megközelítés mindkét fél részéről kellő mértékben indokolt is.

Álljanak most példaként előttünk egy „klasszikus” *terrorista cselekmény* tipikus elemei: *emberáldozatok, a fegyveres elkövetés, robbanószerkek használata, jármű hatalomba kerítése, stb.* A *büntetőjog* „lencsén” keresztül szemlélve ezek teljes mértékben kimerítik az egyes belföldi jogszabályok tekintetében az emberölést, esetleg annak minősített eseteit, a lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés, robbanószerrel való visszaélés, stb. tényállásait és

³ ULRICH SIEBER: *A büntetőjog és a hadijog közötti határok elmosódása – a belső és külső biztonság nyomában.* in *Kriminológiai tanulmányok*, 47. szám. Budapest 2010. pp. 131. [továbbiak: SIEBER, 2010.]

Lásd még: GREG TRAVALIO – JOHN ALTENBURG: *Terrorism, State Responsibility, and the Use of Military Force.* Chicago Journal of International Law vol. 4. Nr.1. Art. 9., 2003.

megállják a helyüket a bírósági eljárások során. Ráadásul persze ezek az egyes „részcselekmények” napjainkra már bekerültek a legtöbb *büntetőtörvénykönyvbe* és más nem *büntetőjogi vonatkozású törvényekbe* is, külön-külön és egy összesített meghatározásban is a terrorizmus gyűjtőfogalom alatt.⁴

Az előbbi klasszikus példát most vizsgáljuk meg a *katonai szemléletmód* „lencsén” keresztül is. Ebben az esetben nem feltétlenül a cselekmény részletei számítanak, hanem a kivitelezés módja és az elért és az elérni kívánt cél. Mi a célja a terroristáknak? A lakosság (lehetőleg teljes) megfélemlítése, az állam, a kormányzat politikájának megingatása, megdöntése, nyomásgyakorlás. Mivel érhető ez el? Erőszakosan, bármilyen formában. Ebből a „*bármilyen eszközzel a lakosság vagy kormányzat ellen*” elvből kiindulva juthatunk el a terrorizmus és a katonai erő találkozásáig, hiszen, mint az nyilvánvaló volt az elmúlt években, hogy a terroristák nem katonai vagy rendőri célpontok, hanem kimondottan, közvetlenül a lakosság ellen intéznek nagy pusztítással és pszichológiai ráhatással járó támadásokat, ezen keresztül pedig megvalósulnak az egyes kormányzatok elleni közvetett támadások is. Márpedig valamennyi állam hadserege rendeltetésének *egyik alapvető feladata* mind az adott állam kormányzatának, mind pedig az adott állam polgárainak védelme.

Ezekből tehát látható, hogy mik indokolják a terrorizmus *két megközelítésének* létjogosultságát. Viszont, mindamellett, hogy ezen megközelítések logikusak, megállapítható, hogy a kettőnek vannak olyan problémái, amelyek elősegítik a már említett jogterületek közötti éles határvonal elmosódását, de emellett egyes esetekben kizárják a haderő alkalmazását a terrorizmus megelőzésében.

A terrorizmus bűnügyi/büntetőjogi megközelítésének egyik alapvető problémája, hogy a jog maga tételesen, jól beazonosítható módon, *általános jellemzők* alapján próbálja leírni a szankcionálni kívánt cselekvéseket, ezáltal pedig *nem tud rugalmasan reagálni* a körülmények esetleges változásaira és ezzel olyan részleges érvényű szabályozásokat alkot, amelyek ezáltal egyrészt nagyon gyorsan érvényességüket veszíthetik, másrészt a túl *általános részletszabályoknál* mindig fennáll annak az esélye, hogy „bármit beléjük lehet magyarázni” és ezzel olyan cselekedeteket is terrorizmusnak lehet minősíteni, amelyek valójában nem azok, visszaélve ezzel a hatalommal.

A büntetőjogi oldal egy másik problémája, hogy még ha indokolt is, szinte hiába alkot jogszabályokat a terrorizmusra, vagy annak részzcselekményeire, mivel napjaink terrorcselekményeinek nagy része a tapasztalatok szerint jellemzően öngyilkos merénylet. A

⁴ Lásd például: Magyarországon: **Btk. 314§ - 319§**, Németországban: **StGB § 278c**, az Egyesült Királyságban: **Terrorism Act 2006**, az Egyesült Államokban: **18 U.S. Code § 113B – Terrorism**.

merénylet halálával pedig csak legfeljebb a tártettek kerülnek kézre (feltéve, ha ezek a személyek sem vesztik életüket ugyanebben, vagy más merényletben). A járművek – és főként légijárművek - erőszakos hatalomba kerítésére főbb példákat – amelyek végül nem a jármű megsemmisülésével és az utasok teljes pusztulásával végződtek – a hidegháború alatt találunk. Ilyen volt például – a későbbiekben még máshol is említésre kerülő – 1976-os entebbei repülőtéren végrehajtott Izraeli rajtaütés, amely nyilvánvalóan könnyebben kivitelezhető volt, tekintve, hogy a repülőgép a földön tartózkodott. Mindazonáltal pont a járműeltérítés, és ezen belül is főként a repülőgépeltérítés az a kategória, amely egyfajta *átfedést képez* a rendészeti oldal és a katonai oldal között is. Ugyanis, ha a rendészeti szervek nem tudják megelőzni a gépeltérítést és egyértelművé válik az öngyilkos, nagy emberáldozattal és pusztítással járó szándék, mindenképp katonai beavatkozás szükséges,⁵ azon egyszerű, de annál nyomósabb oknál fogva, hogy a bűnüldöző szervek eszköztárában – rendvédelmi jellegükből adódóan – egyáltalán nem szerepelnek sem az elfogó vadászgépek, sem egyéb szárazföldi légvédelmi egységek. Ebben az esetben tehát kifejezetten a *szükségyszerűség* helyezi a katonai erő használatát a rendészeti erő fölé.

Ezzel szemben a katonai megközelítés fő problematikáját az okozza, hogy a *hadijogot*, amely kimondottan a hadviselés – mint, tradicionális katonai alaptevékenység – szabályaival foglalkozik, semmiképpen sem lehet úgy alkalmazni, mint a büntetőjogot, tekintve, hogy ezt az 1949-es genfi egyezmény 1977-es II. kiegészítő jegyzőkönyvét⁶ leszámítva *államok közötti viszonyokra tervezték*. Jellemző hozzáállás emiatt, hogy a terrorizmus bűnügyi szemléletmódja sok esetben úgy kiszélesíti a büntetőjog szabályainak hatókörét, hogy az már a hadviselésre vonatkozó hadijog határát súrolja. Ennek ellenére a terrorcselekmények tekintetében megállapítható, hogy vagy nem érik el ezt az „elmosódott” határt, vagy pedig az újabbnál-újabb kivitelezési módszerekkel, olyan, még tágabb „*joghézagokat*” nyitnak meg e két jogterület között, amelyre a büntetőjog még nem terjed ki az előbb említett rugalmatlanság

⁵ Az ilyen légierő bevetését igénylő eseteket Magyarországon jogilag a **2011. CXIII. törvény 40. szakasz 62. §** és a **7/2009. (VI. 11.) HM rendelet** szabályozza. Érdekeséggé válhat ezzel kapcsolatban, hogy míg nálunk a légierő állományába tartozó pilóta is határozhat véső esetben a megsemmisítő tüzről, addig Németország alkotmánybírósága a 2005-ös „**Luftsicherheitsgesetz**” (LuftSIG - Repülésbiztonsági törvény) esetén több alappal összeegyeztethetetlen rendelkezést tárt fel és aggályát fejezte ki amiatt, hogy csak a honvédelmi miniszter határozhatott a terroristák által fegyverként használt repülőgépek kilövéséről. Emiatt egy későbbi állásfoglalásában szövetségi szintre emelte ezeket a döntéseket, de ezzel egyúttal újabb problémába ütköztek azzal, hogy az egész szövetségi kormány határozata sokkal hosszabb időt vesz igénybe, mint maga a repülő feltartóztatása. Az alkotmánybíróság úgy találta, hogy ez az alkotmányból eredő feloldhatatlan ellentmondás, így napjainkig a szövetségi kormány hatáskörébe tartozik a gépek kilövésére vonatkozó engedélyezés.

⁶ Ez a jegyzőkönyv is a polgárháborúkról szól, vagyis az egyik fél az államhatalom, míg a másik pedig egy vele szemben álló szervezett belső erő. Ezáltal pedig egyáltalán nincs kapcsolatban a terrorizmussal.

miatt, de a katonai erő azonnali bevetése és a hadijog alkalmazása sem lenne még indokolt, vagy jogszerű. Ha már a hadijog említésre került, mindenképpen le kell szögeznünk (és még a tanulmány során pár alkalommal), hogy a terroristák a nemzetközi megítélés szerint (túlnyomó többségében) *nem állami szereplőknek* minősülnek és nem képezik semmilyen haderő részét sem, azonban a hadijog államok és azok haderői közötti konfliktusokra vonatkozik. Az eddigi tapasztalat az, hogy évszázadokon keresztül maga a háború szinte kizárólag az államok közötti fegyveres konfliktust jelentette, ezért csupán a 20. században bővült ki jelentése a nem állami biztonságpolitikai szereplőkre.⁷ Így lényegében attól függetlenül, hogy a hadijogban esetleg lehet találni olyan *cselekvési mintákat*, amelyek ráillenek a terroristákra, nem támasztja alá haderő bevetésének létjogosultságát a legtöbb esetben.

Marie – Helen Maras kortárs terrorizmuskutató szavaival élve,⁸ hogy „*a terrorizmus nem politikai aktivizmus és nem szabadságharc*”. Ebből az következik, hogy azzal, hogy a terroristák a lakosságot, vagy a kormányzatot támadják, a cselekedeteik alapján a haderő értelmezése szerint esetleg még beleilleszhetők az „*ellenség*” fogalmába, viszont a nemzetközileg is érvényes hadijogi szabályok szerinti *kombattánséba*⁹ még akkor sem, ha cselekedeteik apróbb részleteiben igazolják ezt a státuszt. Ezáltal pedig a belső jog által szankcionálható bűnözők és a nemzetközi hadijog által szankcionálható kombattánsok *közé ékelődő kategóriába* esnek, további dilemmát okozva ezzel a jog szempontjából.¹⁰

2.1.2. A TERRORIZMUS FOGALMÁNAK KÉRDÉSE

A terrorizmus, mint *multivektorális biztonsági komplexum*¹¹ fogalmi sokfélesége nem csak a jog szempontjából meghatározó dilemma. Szinte minden kapcsolódó szakirodalomban

⁷ GAZDAG FERENC: *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Nemzeti Közszerológati és Tankönyvkiadó, Budapest, 2013. pp. 133.

⁸ MARIE-HELEN MARAS: *A terrorizmus elmélete és gyakorlata*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2016. pp. 31.

⁹ *Kombattáns*, aki jogosult és köteles is részt venni a tényleges ellenségeskedésben, harci tevékenységet folytatni és ennek körében a másik fél számára ártó cselekményt végrehajtani. Emiatt nemcsak támadhat, de támadható is lesz. Ki kell hangsúlyoznunk, hogy kombattáns státusz nem csak az ellenséges állam katonai személyzetére szűkíthető le. A kombattáns státuszra további jogosultakat a **III. Genfi egyezmény** tartalmazza. Ennek alapján pedig az teljes bizonyossággal kijelenthető, hogy a terroristák nincsenek közöttük, de még az alapvető jellemzőikkel sem bírnak. – KARDOS GÁBOR – LATTMANN TAMÁS: *Nemzetközi jog*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014. pp. 351-352. [a továbbiakban: KARDOS – LATTMANN, 2014.]

¹⁰ Érdekeség, hogy az USA 9/11 utáni terrorellenes intézkedései között találunk olyanokat, amelyek a Genfi egyezményeket megkerülésének célját szolgálva, a terroristák egyoldalúlag történő kombattánsá való minősítésére vontkoznak. Lásd bővebben: SIEBER, 2010. pp 140.

¹¹ MARTON PÉTER – BALOGH ISTVÁN – RADA PÉTER: *Biztonsági tanulmányok – Új fogalmi keretek, és tanulságok a visegrádi országok számára*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015. pp. 214.

egyaránt találkozunk ezzel a problémával. A fogalmi sokféleségből adódóan – mint azt az előző szakaszban is láthattuk – többféle jogi megközelítése van, de ettől függetlenül a terrorizmusnak – annak ellenére, hogy az elmúlt évszázad és jelen századunk egyik legsúlyosabb biztonsági fenyegetése – a gyorsan változó körülményei, motivációi, összetettsége miatt a mai napig *képtelenség egy mindent leíró, általános definíciót adni*. Mást használnak az ENSZ, a NATO, vagy éppen az egyes országok belügyi és katonai szervei is és végső soron interszubjektív módon, avagy társadalmi viták keretében határozódik meg, az elsődlegesen működő tényezők hatása alatt, hogy valami biztonsági fenyegetést jelent-e vagy sem.¹²

Összefoglalva tehát *léteznek közös fogalmi elemek*, mint az erőszak, az azzal való fenyegetés, a fegyveres elkövetés, a gyilkosság, a rombolás és a vallási, politikai vagy etnikai indíttatás, de ezek mindenképpen az egyes államok, vagy nemzetközi szervezetek *sajátos biztonságfelfogási prioritásai szerinti kombinációkban* bukkannak fel, megnehezítve ezzel többek között a jogegységesítést is a nemzeti és nemzetközi jogban egyaránt.

2.1.3. A TÖRTÉNELMI AGGÁLYOK A HADERŐ BELFÖLDI ALKALMAZÁSÁVAL KAPCSOLATBAN

A történelem során számtalan példát találhatunk arra, hogy a modern államok kialakulása előtti időszakban az ütöképes rendészeti szervek teljes, vagy részleges hiányában a rendészeti tevékenység szorosan *összefonódott* a katonai tevékenységgel¹³ és a különböző uralkodók, zsarnokok a haderő segítségével vetették véget forradalmaknak és nyomták el a népet. Mindazonáltal az is számtalanszor megmutatkozott már, hogy – megfelelő kontrollmechanizmusok és garanciák hiányában – maga a haderő is képes önmagától átvenni a hatalmat és diktatúrát kiépíteni. Ahhoz tehát, hogy ez a tendencia változásnak induljon, szükség volt tehát a modern értelemben vett államok létrejöttére. Viszont attól függetlenül, hogy megindult az államok alakulásának folyamata, ez még nem jelentette azt, hogy rögtön ki is alakultak azok a belügyi minisztériumok és rendészeti struktúrák, amelyek segítségével nélkülözni lehetett volna a katonai erőt az egyes belső konfliktusokban és ez a *differenciálatlan* rendészeti-katonai elegy élesen elkülönülhetett volna. Igazán érdemi – a jogot is érintő – változások a szétválás és az önálló rendészet tekintetében csak a XVIII.-XIX.

¹² Uo.

¹³ Például a Szent István által megalapozott Királyi Magyarországon a megyék élén álló *ispán* tisztsége egyszerre volt közigazgatási, gazdasági, és katonai vezető is egyben. A *várjobbágyok* pedig a közigazgatásban, bíraskodásban és katonai feladatokban résztvevő „alkalmazottak” voltak, akik így az ispán által kiadott a rendészeti és büntetésvégrehajtási feladatokat is ellátták.

századtól kezdődően indultak el. Ezt szemlélteti egy érdekes példa is, amely már a katonaság belföldi alkalmazásának tilalmát is érinti.

Az Amerikai Egyesült államokban 1807-ben hozták meg az *Insurrection Act*-et,¹⁴ (felkelés törvényt) amelynek lényege, hogy az amerikai elnök, mint a hadsereg főparancsnokának hatalmát *korlátozza* a katonai erő felhasználásában az Egyesült Államokon belül, törvénytelenység, felkelés vagy lázadás esetén. E törvénynek nemcsak a történelmi jelentősége kiemelkedő, hanem az, hogy a 1878-as *Posse commitatus act*¹⁵ egy az egyben beemelte az 1807-es törvényt. A 1878-as törvény célja – az 1807-es törvénnyel összhangban – azt meggátolni, hogy az USA szövetségi kormányzata katonai erőt alkalmazzon a belpolitikai érdekek kikényszerítésére. Ez a törvény napjainkig is hatályos és ami a tanulmány szempontjából releváns, hogy ifjabb George W. Bush elnök 2006-ban a Kongresszus jóváhagyásával módosította a törvényt, pontosan 9/11 eseményeiből kifolyólag a terrorizmus elleni felhasználás miatt. Ez az 1076-os szakasz „*súlyos veszélyhelyzetekben*” újra engedélyezte a hadsereg felhasználását a belső közrend visszaállításában, terrorista támadások esetén is. A törvény módosítása ellen, bár ma már ebben a formában nem hatályos nyilvánvalóan (akárcsak a soha nem látott szigoráról közismert *Patriot act* ellen is) sokan szót emeltek a „*demokrácia mintaállamában*” mivel felmerült a gyanú az ismételt visszaélésekre, amelyek a katonai és rendőri hatalom, valamint a kormányzat összefonódásából következtek.

Az Amerikai Egyesült Államok különleges történeti példája mellett azonban tekintsük át röviden azt is, hogyan nézett ki a *Magyar Népköztársaságban* a kormányzat és a fegyveres erők belső felhasználásának viszonya, hiszen a szocialista táborban számos olyan példát találunk, amely még ma is indokoltá teszi a társadalom vonakodását a hadsereg fegyveres alkalmazásától akár súlyos terroresemény idején is.

Bár a Magyar Népköztársaság alkotmánya¹⁶ az „alkotmányos látszat” kedvéért legfőbb hatalom letéteményesének az Országgyűlést deklarálta, természetesen a szovjet minta alapján az *Elnöki Tanács* gyakorolta a legfontosabb jogköröket. Az akkori honvédelmi törvények¹⁷ tekintetében is ugyanezzel a helyzettel szembesülünk. Ezzel a nyilvánvalóan Moszkva kézivezérlése alatt álló szervezetnek a jogkörébe került az államot súlyosan fenyegető veszélyek megállapítása¹⁸ és a háborús és a rendkívüli intézkedések

¹⁴ 18 U.S.C §§ 251-255 [*Insurrection Act of 1807*]

¹⁵ 18 U.S.C. § 1385, original at 20 Stat. 152 [*Posse Comitatus Act*]

¹⁶ 1949. évi XX. törvény

¹⁷ 1960. évi IV. törvény a honvédelemről; 1976. évi I. törvény a honvédelemről

¹⁸ 1960. évi IV. törvény 8. § (3) és 1976. évi I. törvény 8§ a)

kihirdetésének,¹⁹ időtartamának meghatározásának lehetősége is. Így tehát az Elnöki Tanács, vagy akár Moszkva is *korlátlanul* a katonai erőszak eszközéhez nyúlhatott, ha fenyegetést érzett a hatalomra nézve. Emellett a Magyar Néphadsereg feladatkörébe jogilag amúgy is beletartozott a közreműködés az állam- és közbiztonság védelmében.²⁰ Ezen körülmények következményei mindenképpen tetten érhetők közép- és kelet európai tagállamaiban kirobbant forradalmi törekvések véres, haderő általi elfojtásában, akár az *1956-os magyar forradalom*, akár az *1968-as prágai tavasz* tekintetében és még jóval később is.

Alig pár hónappal a rendszerváltás után, 1990-ben a harmadik Magyar Köztársaság első országgyűlése okulva a történelem korábbi ezen szomorú eseteiből, felkérte a kormányt a Varsói szerződéshez fűződő viszonyok teljeskörű átgondolásáról.²¹ A határozat külön ki is hangsúlyozott erre vonatkozó, a katonai erő korábbi törvénytelen belső felhasználására vonatkozó megállapításokat. Később ősszel megint előkerült a hadsereg bevetettségének kérdése és ez az esemény egyfajta „vízválasztó” volt a rendszerváltás tekintetében. A benzináremelés következtében kirobbant válság, a *taxisbloká*d vonatkozásában felmerült a szükségállapot kihirdetésének kellő indokoltsága és a katonai erő ismételt használata, de végül, mint az köztudott, se a honvédség, se a rendőrség *nem folyamodott erőszakhoz* ebben az esetben.

Összegezve tehát az itt leírtakat, látható, hogy bár a katonai erő belső alkalmazása régen inkább a rendészeti szervek *kezdetleges jellegével, esetleg hiányával* volt indokolható, addig az elmúlt században és főként a kommunista nemzetépítés idejében kifejezetten az elnyomás egyik legfőbb eszközének volt tekinthető. Éppen ez az, ami miatt szükség van azokra az *alkotmányos garanciákra* napjainkban, amelyek mellett a hadsereg erői bevetetők bármilyen, nem csak a terrorizmus elleni küzdelem céljából egy állam határain belül. Mindazonáltal, hogy a hadsereg felhasználását érintő alkotmányos és alapvető garanciák alapjai már az 1990 – es évektől - vagy máshol már jóval korábban is - kiépültek és volt idejük napjainkig tökéletesedniük, a terrorizmus jelenlegi, gyorsan változó körülményeinek következtében szükségszerűen megrendezett közös rendőri-katonai gyakorlatok²² miatt egyre

¹⁹ 1960. évi IV. törvény XXI. fejezet

²⁰ 1976. évi IV. törvény 16. § f)

²¹ 54/1990. (VII. 3.) OGY határozat a Magyar Köztársaság és a Varsói Szerződés viszonyáról 4. cikk: „Az országgyűlés felkéri a Magyar Köztársaság kormányát, hogy kezdjen tárgyalásokat a Varsói Szerződés tagállamaival a kétoldalú barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződések felülvizsgálatáról. Ezekből a szerződésekből törölni kell mindent, ami katonai beavatkozásra ad felhatalmazást, vagy más módon sérti hazánk szuverenitását.” A Varsói Szerződést végül egy évvel később mondták ki semmisnek Magyarországra nézve az 41/1991. (II. 7.) OGY határozatban.

²² Lásd az Egyesült Királyságban az „Operation Strong Tower” elnevezésű 2015-ös közös gyakorlatot:

gyakrabban képezik újra az újságírók, a civil élet egyes szereplői és alkotmányjogászok egyik meghatározó témáját és ez a tendencia várhatóan egyre csak fokozódni fog, tekintve a jövő kilátásait.

2.1.4. A KONVENCIONÁLIS KATONAI FELFOGÁSRÓL VALÓ AKADOZÓ ÁTÁLLÁS ÉS A HADERŐ SZEREPÉNEK HÁTTÉRBE SZORULÁSA A HIDEGHÁBORÚ UTÁN

A hidegháború évei után a nagyhatalmak haderőiben és az egyes országok védelmi struktúrájában is egy sajátos zavar, identitás- és missziókeresés jelent meg. A ellenségkép-defficit *doktrinális válságot* eredményezett a katonai gondolkodásban, a hadviselési metodikában, a struktúrában és a haditechnikai arculatban is.²³ Az ezredforduló tájkára pontosabban kirajzolódtak az úgynevezett új, *nem katonai biztonsági kihívások*, veszélyforrások, fenyegetések, köztük a *globális terrorizmus* is. Ennek eklatáns példája, a 2001. szeptemberi terrorista merényletek ráadásul arra hívták fel a figyelmet a haderő tekintetében, hogy a 21. század legfőképpen a territóriumhoz *kevésbé köthető* fenyegetésekről és az arra adott válaszokról fog szólni.²⁴ Ezeknek az új kihívásoknak egy része a katonai, mi több, a rendvédelmi erők tekintetében szintén *egyenlőtlenséget* mutatott és mutat ma is.

A *háborús küszöb alatti konfliktusok*, vagy válságreagáló műveletek pontos meghatározása olyan műveleti tevékenységeket takar, melyek során a katonai képességeket a háborús műveletektől eltérő céllal alkalmazzák, a béke helyreállítása, vagy a helyzet stabilitása érdekében, olyan módon, hogy a katonai erő fegyveres használatát a minimum szintre csökkentse.²⁵ A fenyegetések változásából megállapítható, hogy mára a katonai erő alapvető missziójává a válságkezelés, békefenntartás, békekikényszerítés, humanitárius intervenció, a terrorizmus elleni harc vált.²⁶

<https://www.theguardian.com/uk-news/2015/jun/30/police-conduct-londons-largest-ever-terror-attack-training-exercise> (utolsó megnyitás: 2017.10.28.)

Lásd az MH és a TEK közös 2016-os közös gyakorlatát Szolnokon: <http://24.hu/belfold/2016/10/25/elkepzelt-terrortamadast-hiúsított-meg-a-tek-szolnokon/> (utolsó letöltés: 2017.10.28.)

Lásd Németországban a „GETEX” (*Gemeinsame Terrorismusabwehr Exercise*) elnevezésű 2017-es közös gyakorlatot:

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundeswehr-und-polizei-ueben-einsatz-gegen-terror-a-1137522.html> (utolsó megnyitás: 2017.10.28.)

²³ DEÁK PÉTER: *Biztonságpolitika a hétköznapiakban*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 2009. pp. 84. [a továbbiakban: DEÁK, 2009.]

²⁴ RÉVÉSZ BÉLA: *Források a titkosszolgálatok politológiai tanulmányozásához*. JATE Press, Szeged, 2010. pp. 240.

²⁵ SZENDY ISTVÁN: *Hadelmélet és katonai műveletek* (Első kötet). Nemzeti Közszerződési és Tankönyvkiadó, Budapest, 2013. pp. 35-36. [a továbbiakban: SZENDY, 2013.]

²⁶ DEÁK, 2009. pp. 84-85.

Attól függetlenül, hogy ez a katonai műveletekre vonatkozó *negyedik fő kategória*²⁷ napjainkban bizonyosan a lehangsúlyosabb kérdés, megállapítható, hogy a „katonai gondolkodás” összességében viszonylag akadozva áll át²⁸ erre és ha nem is olyan hangsúlyosan, de elmondható ezzel együtt az is, hogy még mindig inkább a konvencionális elemek, képességek vannak *túlsúlyban*. Ez persze annak tükrében érthető, hogy egyrészt – nem is olyan rég – az elmúlt évszázadban zajlottak le az emberiség *legsúlyosabb katonai konfliktusai* – amelyek pont ezeket a hagyományos képességeket tekintették alapul –, másrészt pedig, hogy ennek következményeként a Szovjetunió felbomlása után az előző részben taglalt történelmi okok miatt a legtöbb Európai országban minden szempontból *háttérbe szorultak a hadseregek*. Természetesen ennek a folyamatnak valamelyest lendületet ad a NATO és EU tagság,²⁹ valamint az ezzel járó irányelvek, megoldások, közös álláspontok, stb., de ez még sajnos korántsem elégséges és a tapasztalat azt mutatja, hogy a folyamatos fejlesztések helyett, általában még mindig az utolsó pillanatokban, vagy azok után történnek meg³⁰ a szükséges lépések a problémák kezelésére.

Összességében tehát ahhoz, hogy rugalmas, megfelelően alkalmazható jogi szabályozásokat lehessen alkotni a katonaság terrorizmus ellenes tevékenységének pozitív irányba történő formálásának érdekében, elsősorban a nemzetek főbb döntéshozóinak kell mindenképpen felismerniük a *katonai erő új szerepének fontosságát* a mai nemzeti és nemzetközi viszonyok között és a biztonság érdekében nagyobb mértékben kell támogatnia a katonai *felzárkózást* az USA-hoz és egyes nyugati államokhoz a haderőt illetően, hiszen hiába alkotnak a NATO-n vagy az EU-n belül irányelveket, ha a szükséges feltételek még jócskán nem állnak fenn a megvalósításukhoz. A jogszabályi háttér szempontjából tehát kiemelten fontos dolog lesz jövőben a minél gyorsabb felzárkózás, mivel a terrorizmus rohamos fejlődése következtében egyre jobban elhagyja a katonai fejlődésben lemaradó államok képességeit, védhetetlen helyzeteket előidézve ezzel, idejétmúlt jogszabályokkal.

²⁷ A további három a *háborús és a békeidőszaki műveletek*, valamint a *felvonulás*.

²⁸ Ezt a problémát hadtudományi megközelítésben lásd: SZENDY, 2013. pp. 92-98.

²⁹ Egy átfogó és friss szakirodalomért az EU – Magyarország katonai kapcsolatokról lásd:

TÜRKE ANDRÁS ISTVÁN – BESENYŐ JÁNOS – WAGNER PÉTER (szerk.): *Magyarország és a CSDP*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.

³⁰ Az utolsó pillanatban (vagy inkább az után) hozott szabályozásokra jó példaként szolgálhat hazai vonatkozásban a terrorizmus fogalmának megkésett bevezetése az **1978. évi IV. törvénybe**. Annak ellenére, hogy a XX. században számtalan terrorcselekményt követtek el Európa és világszerte - köztük az 1988-ban magyar áldozatokat is követelő Lockerbie-i merényletet – és a Magyar Népköztársaság elkezdte felismerni a terrorizmus veszélyeit és már aláírt olyan kapcsolódó egyezményeket, mint a *Tűszeszedés Elleni Nemzetközi Egyezmény* [kihirdette: **1987. évi 24. törvényerejű rendelet**], maga a terrorizmus bűncselekménye csak jóval később, két évvel az egész világot megrázó 2001. szeptember 11.-i terrortámadások után került bele a **2003. évi II. törvény** 15. §-val a Btk-ba.

2.2. A TERRORIZMUS ELLENI KATONAI FELLÉPÉS JOGI VONATKOZÁSAI A NEMZETI JOGBAN

2.2.1. ÁLTALÁNOS BEVEZETŐ

Az előző részben felsorolt alapvető dilemmák miatt az tehát kiderült, hogy ha katonai erő alkalmazására csak rendkívül *speciális körülmények* között kerülhet egy ország határain belül, függetlenül attól, hogy az terrorcselekmény-e. Ha a *demokrácia jegyeit hordozó* országról beszélünk, amely rendelkezik írott alkotmánnyal, akkor a haderő belföldi tevékenységére való felhatalmazás alapvető szabályait ez a dokumentum fekteti le, hiszen az alaptörvények mindenképp a jogforrási hierarchia csúcsán állnak, ezzel pedig biztosítható a legnagyobb garancia a törvényes felhasználásra vonatkozóan. A belföldi felhasználásra vonatkozó szabályokra általánosan jellemző, hogy csak *bizonyos időszakokban, bizonyos körülmények* fennállása esetén engedélyezik az alkalmazást a hadsereg tekintetében: a *minősített időszakokban, vagy különleges jogrendben*. A különleges jogrend alkotmányjogi szempontból egy olyan időszak, amely akkor áll be, ha az alkotmányos állam olyan helyzetekkel szembesül, amelyet már az alkotmány által biztosított keretek között nem tud- vagy legalábbis a kellő gyorsasággal – elhárítani. Ebből következően a különleges jogrend feladata az alapállapotba, az alkotmányos működés kereteihez való *visszatérés*. Ez a helyzet többek között *Magyarország*,³¹ vagy *Németország*³² esetében is.

Az írott alkotmánytól eltérő eset, amikor egy országnak speciális írott alkotmánya van, amelyet csak kiegészítésekkel módosítanak, vagy történeti alkotmánnyal rendelkezik, így pedig mindenképpen külön törvényekben kell szabályozni a hadsereg alkalmazásainak köreit, mind belföldön, mind pedig külföldön. Az előbbire példaként szolgál az *Egyesült Államok*,³³ míg az utóbbira az *Egyesült Királyság*.³⁴

Ezek az országokon kívül biztosan megállapítható, hogy a *nem demokratikus működésű* országokban a diktatórikus hatalom nem bajlódik a hadsereg felhasználására vonatkozó részletszabályok megalkotásával, hiszen ezek a szabályok értelemszerűen összeegyeztethetetlenek a diktatúra elveivel és a hadsereg teljese irányítása nélkül az ilyen rendszer fenntarthatatlan lenne. A továbbiakban tekintsük át ténylegesen hazánk minősített

³¹ Magyarország **Alaptörvénye 45. cikk** „A Magyar Honvédség” és **Különleges jogrend fejezet** (48-54. cikk)

³² NSZK Alaptörvény: **X a. fejezet** „Verteidigungsfall” és **Arktikel 35. Absatz 2-3**

³³ USA törvénykönyve a haderő vonatkozásán: **US. Code – Title 10 – Armed Forces**

³⁴ Egyesült Királyság különleges jogrendi törvény: **The Public Order Act 1986**, haderőre vonatkozó törvény: **Army Act 1955**, katonai-rendvédelmi és nemzetbiztonsági szervek együttműködését szabályozó törvény: **Civil Contingences Act 2004**

időszakainak fajtáit és kapcsolatukat a Honvédséggel és a terrorizmussal, mivel nemzetközi viszonylatban is hasonló eseteket találhatunk, de mégis egyszerűbb a hazai tapasztalatokból levezetni az ezzel kapcsolatos következtetéseket.

2.2.2. MAGYARORSZÁG KÜLÖNLEGES JOGRENDJE ÉS A HONVÉDSÉG KAPCSOLATA

Az Alaptörvény különleges jogrendi elemeinek tárgyalása előtt mindenképpen meg kell említeni pár általános, de ugyanakkor lényeges információt. Először is megjegyzendő a Magyar Honvédséggel kapcsolatban, hogy a szerepvállalásuk tekintetében, mind a minősített időszakokban, mind a nemzetközi kötelezettségvállalások során eltérő *engedélyező* és *irányító* szervek léteznek rá vonatkozóan. Ezek a szervek az: Országgyűlés, a Kormány, a Köztársasági elnök és a Honvédelmi Tanács. Ebből a két leglényegesebb szerv az *első kettő*, amely az Alaptörvény felhatalmazása alapján³⁵ határozhat a Honvédség belföldi és külföldi felhasználásáról.³⁶ Megjegyzendő még továbbá a különálló jogszabályok tekintetében, hogy a terrorizmussal kapcsolatos felderítő és elhárító feladatokat Magyarországon - akárcsak az országok túlnyomó részében - a belügyi szervekkel kapcsolatos törvények elsődlegesen a 2012-ben létrehozott speciális irányultságú szerv a *Terrorelhárítási Központ*,³⁷ másodlagosan a *Rendőrség*,³⁸ és a különböző, már külügyi irányultsággal is rendelkező nemzetbiztonsági szolgálatok,³⁹ az *Információs Hivatal*, a *Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat* és a *Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ* feladatai közé sorolják. Az esetlegesen bekövetkezett katasztrófák - függetlenül attól, hogy azok terrorizmus vagy ipari, természeti eredetű következmények - felszámolásáról a *Katasztrófavédelem*, mint országos hatáskörű rendvédelmi szerv gondoskodik, mindemellett azonban az Alaptörvényből eredő kötelezettsége⁴⁰ miatt a Magyar Honvédség ezen tevékenységekben is kötelezően részt vesz, ha ezek az események már meghaladják a katasztrófavédelem képességeit.

Lényegében tehát a Honvédelem belföldi alkalmazásában a terrorizmus elhárításának és következményeinek felszámolása tekintetében elsődleges jogforrásnak kell tekintenünk az

³⁵ **Alaptv.** 47. cikk

³⁶ Az MH-t érintő ilyen, a terrorizmus elleni nemzetközi katonai küzdelemre vonatkozó, személyi állománnyal és haditechnikai eszközökkel való kötelezettségvállalásról szóló Országgyűlési és Kormányhatározatért lásd: **111/2002. (XII. 18.) OGY hat.**; **2217/2006. (XII. 7.) Korm. hat.**; **2139/2007. (VII. 27.) Korm. hat.**; **2075/2005. (V. 5.) Korm. hat.**; **53/2007. (VI. 13.) OGY hat.**; **17/2015. (IV. 17.) OGY hat.**

A végrehajtás rendjéért lásd:

68/2007. (XII. 28) IRM rendelet

³⁷ **1994. évi XXXIV. törvény** „Terrorizmust elhárító szerv” fejezet, **valamint a 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet** a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól

³⁸ **1994. évi XXXIV. törvény** a rendőrségről, 1.§

³⁹ **1995. évi CXXV. törvény** a nemzetbiztonsági szolgálatokról, 4.§, 6.§, 8/A.§

⁴⁰ **Alaptv.** 45. cikk (3) bekezdés

Alaptörvényt, annak is a 48-54. cikkét, amely a „*Különleges jogrend*” című önálló fejezet, valamint a legfontosabb szerveknek kell tekintenünk a Kormányt és az Országgyűlést. Természetesen további, a társszervekkel való együttműködés szempontjából tevékenység szempontjából részletszabályokat találunk még a 2011. évi CXIII. törvényben,⁴¹ a 2011. évi CXXVIII. törvényben⁴² és 1994. évi XXXIV. törvényben⁴³ is.

Részletesebben rátérve az Alaptörvény különleges jogrendi fejezete 2016-ig ötféle különböző állapotot (vagy minősített időszakot) határozott meg, ám a 2014-15-16-os év hangsúlyos terrorcselekményeire válaszul létrejött új elemként egy hatodik elem: a *terrorveszélyhelyzet*. Ennek megfelelően súlyosságukat tekintve csökkenő sorrendben a mai szabályozást illetően megkülönböztetünk:

1. **Rendkívüli állapotot** (nemzetközi állapot esetére)
2. **Szükségállapotot** (az országon belüli szükséghelyzet, konkrétan lázongás vagy polgárháború esetére)
3. **Megelőző védelmi helyzetet** (rendkívüli állapot kihirdetése előtti háborús veszély esetén)
4. **Terrorveszélyhelyzetet** (terrortámadás jelentős közvetlen veszélye, valamint annak megvalósulása esetén)
5. **Váratlan külső támadást** (amelyet természeténél fogva nem lehet kihirdetni)
6. **Veszélyhelyzetet** (természeti vagy ipari katasztrófa következtében)

Röviden, jelleg szerint csoportosítva a minősített időszakokat, megállapítható az, hogy az 1., 3., 5. pontok elsődlegesen *honvédelmi/katonai jellegűek*, míg a 2., 4. pontok *polgári/nemzetbiztonsági/rendészeti jellegű* és 6. pont pedig elsődlegesen *katasztrófavédelmi* kérdéskörbe tartozik. A Honvédséget érintő *speciális korlátozásokat*⁴⁴ tekintve a 2., 4., 5., csoportok kivételével semelyik nem tartalmaz ilyet. A csoportoktól függetlenül mindenképpen belátható, hogy a Honvédség minden esetben korlátozottan, vagy korlátlanul hozzájárul, vagy hozzájárulhat az adott minősített időszakból a „normális” alkotmányos helyzetbe való visszatéréshez. A különleges jogrendi időszakok és az MH kapcsolódása után tekintsük át, hogy mely minősített időszakok azok, amelyeket előidézhethet a terrorizmus.

⁴¹ 2011.évi CXIII. törvény a honvédelemről, a honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

⁴² 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

⁴³ 7/E. § (6) bekezdés

⁴⁴ JAKAB ANDRÁS – TILL SZABOLCS: *Különleges jogrend*. in TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ, SCHANDA BALÁZS (szerk.): *Bevezetés az alkotmányjogba – Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei*. HVG Orac Lap- és könyvkiadó, Budapest, 2016. pp. 513.

2.2.3. A HONVÉDSÉG TERRORELLENES TEVÉKENYSÉGÉNEK LEHETŐSÉGEI AZ EGYES MINŐSÍTETT IDŐSZAKOK KERETEIN BELÜL

A *rendkívüli állapot*,⁴⁵ mint az állami rend létét leginkább fenyegető állapot a továbbiakban nem szorul külön értelmezésre, mivel ennek az időszaknak a kihirdetésének feltétele – vagy alkotmányos tényállása – a nemzetközi jogi értelemben vett *háború*, *hadiállapot* vagy egy *minősített veszélyeztetettségi szituáció*⁴⁶ bekövetkezte. Mindazonáltal ez Magyarország mai körülmények között fennálló egyes stratégiai adottságaival⁴⁷ és magukkal a *terrorista cselekményekkel is összeegyeztethetetlenek*. E minőség kihirdetője fő szabály szerint az Országgyűlés.

A *szükségállapotot*⁴⁸ az Alaptörvény meghatározásában valamilyen belső eredetű, kiterjedt fegyveres konfliktus idézi elő, amely a törvényes rend megdöntésére, vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányul és az élet- és vagyonbiztonságot tömeges mértékben veszélyeztető cselekmények formájában, felfegyverkezve valósul meg (polgárháború vagy lázongás). Így a *terrorista cselekmény*, mint a kihirdetés kiváltó oka *ebben az esetben sem merülhet fel*, viszont a Honvédség bevonása ebben az esetben márt korlátok közé szorítva történik, csak akkor történhet meg, ha rendőrség erői már nem elégségesek a probléma kezeléséhez. E minőség kihirdetője az Országgyűlés vagy a Köztársasági Elnök.

A *megelőző védelmi helyzet*⁴⁹ tekintetében már speciálisabb körülményekkel szembesülhetünk, mint az előző két esetben. Ezt a minősített időszakot 2004-ben hozták létre, egyrészt annak érdekében, hogy békeidőszakban ne legyen sorkatonai szolgálat, másrészt azért, mert a magyar állam a fokozódó nemzetközi fenyegetések közepette nem rendelkezett elég eszközzel a problémák kezelésére. A megelőző védelmi helyzet kétszakaszos, kihirdetését az Alaptörvény külső fegyveres támadáshoz, vagy szövetségi kötelezettség teljesítésének céljához köti.⁵⁰ Ami a terrorizmus elleni katonai harc szempontjából itt lényeges, hogy *a támadás veszélye és az ok külső volta nem feltétlenül köthető másik államhoz, lehet az formalizált nemzetközi vagy informális szervezet, vagyis terrorszervezet is*. Ezt azonban a nemzetbiztonsági szolgálatoknak *tudnia kell* kézzelfogható információkkal alátámasztani.

⁴⁵ Alaptv. 49. cikk

⁴⁶ 2011. évi CXIII. törvény 80. § g) pontja

⁴⁷ Ezt alátámasztja, hogy a 2016-os GTI (*Global Terrorism Index*) alapján Magyarország a 98. helyen áll nemzetközi viszonylatban, míg a GPI (*Global Peace Index*) tekintetében, ami a háborús fenyegetést valószínűsíti Magyarország a 15. helyen áll, vagyis az egyik legbékésebb országnak számít.

⁴⁸ Alaptv. 50. cikk

⁴⁹ Alaptv. 51. cikk

⁵⁰ Alaptv. 51. cikk (1) bekezdés

E különleges jogrendi időszak másik kiváltó oka lehet még, hogy a *szövetségi kötelezettség* nem különül el az békeidőszakban végrehajtott katonai feladatokról, vagyis, a kölcsönös védelmi kötelezettséget előíró nemzetközi szerződés alapján a tervezés és az előkészítő jellegű tevékenység általánosan (békeidőben is) teljesítendő feladat. Ha azonban a veszélyeztetettség vagy támadás miatt a katonai jellegű együttműködés a végrehajtást közvetlenül előkészítő fázisba ér, szükségessé válhat az adott helyzetben felértékelő szakértelemmel rendelkező személyek bevonásának igénye az állami feladatellátásba.

Így tehát a megelőző védelmi helyzet megemlített sajátosságaiból következtethetnénk arra, hogy mind a belföldi, mind pedig a nemzetközi szinten, koalíciós/szövetségi keretekben megvalósított, terrorizmus elleni küzdelemben *elrendelhető* katonai intézkedések alkalmazása ezen minősített helyzet égisze alatt, azonban a 2016-os Terrorveszélyhelyzet, mint minősített időszak létrehozása kizárja ennek az ország területét fenyegető terrorizmus ellen történő alkalmazását, mivel az nemcsak a megvalósult támadásokat, hanem egy adott időszakban közeli terrortámadások kezelésére is egyaránt szolgál. Ezek alapján pedig megállapítható, hogy a bevezetés elsődleges célja sokkal inkább marad a külső fegyveres (nem terroristák által elkövetett) támadás veszélye és a szövetségi kötelezettség végrehajtása. Az előbbire hosszútávon elég kevés az esély, tekintve Magyarország korábban már említett stratégiai környezetét, valamint a szomszédos országok stratégiai tulajdonságait, céljait (köztük elsősorban, hogy nem egy szomszédos ország velünk együtt a NATO tagja és a nemzeti biztonsági, védelmi-katonai doktrínákban⁵¹ hasonlóan közös kihívásokat és célokat fogalmaztak meg). A szövetségi kötelezettség végrehajtásának elrendelése céljából történő kihirdetésre bár nagyobb az előbbinél az esély, de hosszútávon ez is csekély. Az időszakot az Országgyűlés hirdeti ki.

A *terrorveszélyhelyzet*⁵² a legújabb (és egyben a társadalom részéről legvitatottabb) minősített időszak. A felépítése hasonló a megelőző védelmi helyzetéhez, ezért nem véletlen, hogy azt részben a korábban említett módon, bizonyos esetben ki is tudja váltani. Az eltérés a két különleges jogrend között, a kiváltó okok közti különbség, valamint a hadkötelezettség kérdéséről való függetlensége. Ez a különleges jogrendi elem alapvetően *rendészeti/nemzetbiztonsági* jellegű. Az alkotmányos tényállás a kiváltó okok rugalmas kezelhetőségét biztosítja és a kormány *honvédelmi törvényben* meghatározott jogkörei is egyre jobban kiterjeszthetők. Bár logikusnak tűnik, hogy ebben a különleges jogrendi

⁵¹ Vö.: MOLNÁR DÓRA - SZILVÁGYI TIBOR: *Magyarország stratégiai környezetének értékelése*. (Egyetemi jegyzet) Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Budapest, 2016. pp. 65-108.

⁵² *Alaptv.* 51/A. cikk

helyzetben vethetnék fel a Honvédség erői belföldi vonatkozásban a terrorizmussal a harcot, azonban, akár csak a szükségállapotnál, itt is feltétel, hogy csak akkor kerülhet sor a katonai erő alkalmazására, ha már a rendőri és nemzetbiztonsági erőforrások felhasználása sem elégséges a probléma kezelésére. Ez a minősített időszak mindkét, a kormány és az országgyűlés által irányított időszakára is egyaránt érvényes.

Figyelembe véve, hogy Magyarországon *soha* nem követtek még el olyan súlyos terrorcselekményeket, amelyek bármikor indokoltá tették volna katonai erő felhasználását, továbbá figyelembe véve azt is - eltekintve most az áldozatok magas számától - hogy az elmúlt évek Európai terrorcselekményei sem tartalmaztak igazán olyan motívumokat, eszközöket, amiket a rendőrségi vagy nemzetbiztonsági erők ne tudtak volna saját erőből kezelni - még ha valamilyen belső mulasztások miatt sikertelenek is voltak -, megállapítható, hogy bár ez a minősített időszak az *egyik legesélyesebb* szcenárió a belföldön megvalósított katonai terrorellenes küzdelemre, de a jelenleg fennálló körülmények miatt közép és hosszútávon is kicsi az esélye, hogy a Honvédség bármilyen hasonló alkalmazására sor kerülne (ne feledjük, ezzel nem a terrorcselekmény, csak a rendkívül súlyos terrorcselekmény veszélyét zártuk ki). A terrorveszélyhelyzetet első körben a Kormány hirdeti ki, második körben az Országgyűlés hosszabbítja meg.

A *váratlan (külső) támadás*⁵³ különleges jogrendi minőség létrehozásának alapvető, elsődleges indoka az 1990-es délszláv háború volt, pontosabban pedig az, hogy a háború folyamán előfordult, hogy idegen csapattestek sodródtak át a magyar határon. Az ilyen esetek hatékony kezelésére előtte nem létezett semmilyen jogszabály. A probléma ezáltal elsődlegesen katonai szempontból közelíthető meg, vagyis *honvédelmi* jellegű, viszont azáltal a kezelésére felsorolt eszközök között megjelennek a légvédelmi és repülő készségi erők, egyértelműen megállapítható, hogy ez a minősített időszak felhasználható a *fegyverként használt repülő járművek feltartóztatására*, megfékezésére is, vagyis a terrorizmus egyes, napjainkban igen jellemző cselekményeivel is kiváltható. Ezt igazolja az is, hogy a védendő értékek között szerepel az élet- és vagyonbiztonság, a törvényes rend, valamint a közrend és közbiztonság is, továbbá, az, hogy a kormány lesz ennek az időszaknak a kihirdetője, mivel a gyors mérlegelési kényszer miatt nincs lehetőség az országgyűlés összehívására és a vitára.

Mivel a *vészhelyzet*⁵⁴ a különleges jogrend egyetlen olyan eleme, amely *nem az állam fegyveres védelmére irányul*, ebben az esetben egyértelműen kijelenthető, hogy itt a Honvédség *sem fegyverzet által* vehet részt a terrorizmus elleni küzdelemben (vagy inkább

⁵³ Alaptv. 52. cikk

⁵⁴ Alaptv. 53. cikk

annak következményeinek felszámolásában), hanem a különböző szakképességek, *szakfeladatok* révén⁵⁵ (tűzszerészet, biológiai-, radiológiai- és vegyvédelem, műszaki feladatok, stb.). Mivel azonban attól függetlenül, hogy nem a hagyományos fegyverzet, hanem szakképességek kerülnek alkalmazásra, ez az egyik legvalószínűbb⁵⁶ és legveszélyesebb szcenárió a magyar viszonyok tekintetében és az ilyen speciális körülményekre tekintettel a Katasztrófavédelem mellett az MH saját rendelkezik speciális értesítési rendszerekkel,⁵⁷ hogy minél hamarabb sikeresen fel lehessen venni a küzdelmet az adott fenyegetésekkel, amelyek esetenként a számos emberélet mellett a létfontosságú rendszereket és infrastruktúrákat is érinthetik.⁵⁸ Azonban ha nem természeti vagy ipari jellegű katasztrófáról, hanem a terrorizmus eredményeiről beszélünk, ez a minősített időszak csak úgy következhet be, hogy az esetlegesen fennálló terrorveszélyhelyzet vagy váratlan külső támadás okozta fenyegetést a rendőri, nemzetbiztonsági erők a Honvédség erői nélkül vagy azzal közösen leküzdötték és ezekre, az esetleges súlyos következményekre való tekintettel *átminősítés* keretében kerül kihirdetésre a vészhelyzet minősített időszaka. A vészhelyzet minősített időszaka megszületését a szükségállapot meghatározásának leszűkítése tette lehetővé, megkönnyítve ezzel részben a katasztrófák besorolását egy alacsonyabb fokozatú különleges jogrendi elembe. Ennek az időszaknak is a kormány a kihirdetője.

Végezetül összegezzük röviden a különleges jogrendi időszakot. Először is megállapítható az, hogy a katonai erő felhasználása minden esetben fennáll, hol korlátlanul, hol pedig valamilyen korlátozással. Az úgymond korlátozás nélküli felhasználású minősített időszakok elsődlegesen katonai jellegűek és nem a terrorizmus elleni küzdelemre irányulnak. Kivételt képez erre vonatkozóan a váratlan (külső) támadás, amelyben a légi terrorizmus következményeinek elhárítására nyílik lehetőség. A terrorveszélyhelyzet, mint legújabb minősített időszak elsődlegesen rendvédelmi/nemzetbiztonsági időszak, de a Honvédség itt is részt vehet fegyverzettel, ha már az előbbiek nem tudják megoldani a helyzetet. A veszélyhelyzet időszaka, a katasztrófák elhárításra, felszámolására vonatkozó szakfeladatokat igénylő időszak, amelyben a Honvédségnek Alaptörvényből eredő kötelezettsége miatt kötelezően részt kell vennie.⁵⁹

⁵⁵ **23/2005 HM rendelet** a honvédelmi ágazat katasztrófák elleni védekezésének irányításáról és feladatairól

⁵⁶ Lásd például a 2010-es *vörösiszap katasztrófát* és a honvédelmi segítségnyújtást:

<http://www.honvedelem.hu/cikk/22724/egy-honap-harc-a-vorosiszappal> (utolsó megnyitás: 2017.11.01.)

⁵⁷ A Honvéd Vezérkar főnökének **105/2014. (HK 5.) HVKF intézkedése** a Magyar Honvédség Atom-, Biológiai-, Vegyi- Riasztási és Értesítési Rendszere működésének szabályozásáról

⁵⁸ **65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet** a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről

⁵⁹ Egy a Honvédség terrorizmus ellenes küzdelmének konkrét lehetőségeit összefoglaló tanulmányért lásd: **PADÁNYI JÓZSEF MK. DDTBK.: a Magyar Honvédség lehetőségei a terrorizmus elleni harcban:**

Összességében megállapítható az is – elvonatkoztatva a magyar alkotmányjogi viszonyoktól – hogy mindenütt hasonló elemekkel találkozhatunk, függetlenül, hogy az az ország írott vagy történeti alkotmánnyal rendelkezik: a katonaság bevetésére csak nagyon szigorú, garanciális keretek között valamilyen minősített időszakban, rendkívüli veszélyeztetettség idején kerülhet sor. A hadsereg alkalmazásának belső alkalmazása tehát már szinte mindenütt ugyanazon keretek között zajlik, csak az olyan részletek, mint a kihirdető, az ellenőrző szervek, a minősített időszak fokozatai és más hasonló részletszabályok azok, amelyekben az országok sajátos berendezkedései a meghatározók.

2.3. TERRORIZMUS ELLENI KATONAI FELLÉPÉS JOGI VONATKOZÁSAI A NEMZETKÖZI JOGBAN

2.3.1. ÁLTALÁNOS BEVEZETŐ

A második világháború pusztítása és a nukleáris fegyverek megjelenése miatt, az emberiség számára világossá vált, hogy egy következő világméretű konfliktus egyet jelent majd az emberiség teljes pusztulásával. Éppen ezért az ENSZ megalapításánál célként tűzték ki az államok közötti erőszak megnyilvánulásainak szigorú tilalmát.⁶⁰ Az ENSZ alapokmány ebből következően magát a kezdeményezést utasítja el, viszont az *önvédelem lehetőségét nem zárja ki*,⁶¹ ha valamely állam mégis háborút kísérelne meg a másik ellen. Ezt az önvédelmi rendelkezést tekinti a NATO 5. cikkelye is jogalapnak a kollektív önvédelemhez. Ebből tehát az következik, hogy a katonai erő alkalmazása a nemzetközi szinten általánosságban csak ebben az esetben engedhető meg és még így is figyelembe kell venni, hogy az alkalmazás szükséges legyen, azonnali és arányos, valamint értesíteni kell az ENSZ Biztonsági Tanácsát, amely majd meghozza a szükséges döntéseket a rend helyreállításra.

Ezek után okkal merülhet fel a kérdés, hogy hogyan fog ehhez kapcsolódni és megvalósulni a terrorizmus elleni katonai küzdelem, főként annak tudatában, hogy a terroristák nem minősülnek állami szereplőnek? A válasz az, hogy az önvédelemre való hivatkozás speciális formáiban, viszont ahhoz, hogy ez kivitelezhető legyen, az önvédelem fogalmát olyan módon kell *torzítani*, olyan új értelmezési kereteket kell neki adni, amelyek még valamennyire illeszkednek az ENSZ és NATO normákba és valamilyen szinten elfogadja – vagy legalábbis tudomásul veszi – a nemzetközi közösség nagyobb része is.

A „nemzetközi közösség nagyobb részéből” azt a következtetést vonhatjuk le, hogy láthatóan soha nem lesz egyhangú az egyetértés, így pedig mindenképpen vitatott önvédelmi jogcímeket kapunk majd. Éppen ezért, ebben a szakaszban ennek egyes fajtáit tekintjük át,

⁶⁰ ENSZ Alapokmány 2. cikk 4. bekezdés: „A szervezet összes tagjainak nemzetközi érintkezéseik során más állam területi épsége vagy politikai függetlensége ellen irányuló vagy az ENSZ céljaival össze nem férő más módon megnyilvánuló erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától tartózkodnunk kell.”

⁶¹ ENSZ Alapokmány 51. cikk: „A jelen Alapokmány egyetlen rendelkezése sem érinti az Egyesült Nemzetek valamelyik tagja ellen irányuló fegyveres támadás esetében az egyéni vagy kollektív önvédelem természetes jogát mindaddig, amíg a Biztonsági Tanács a nemzetközi béke és a biztonság fenntartására szükséges rendszabályokat meg nem tette. A tagok az önvédelem e jogának gyakorlása során foganatosított rendszabályaikat azonnal a Biztonsági Tanács tudomására tartoznak hozni és ezek a rendszabályok semmiképpen sem érintik a Biztonsági Tanácsnak a jelen Alapokmány értelmében fennálló hatáskörét és köteletségét abban a tekintetben, hogy a nemzetközi béke és biztonság fenntartása vagy helyreállítása végett az általa szükségesnek tartott intézkedéseket bármikor megtegye.”

valamint megnézzük, hogyan kapcsolódnak ezek a terrorizmus elleni katonai küzdelem jogi aspektusaihoz.

2.3.2. AZ ÖNVÉDELEM NEMZETKÖZILEG VITATOTT JOGCÍMEI A TERRORIZMUS ELLENI KÜZDELEM SZOLGÁLATÁBAN

A terrorizmus jelenségének gyors fejlődése, új formáinak megjelenése és tömegessé válása az elmúlt században és pár évben, láthatóan nem teszik lehetővé azokat a hosszú jogalkotási, jogértelmezési és mérlegelési folyamatokat, amelyeket az ENSZ, a NATO, az EU, vagy bármely más nemzetközi szervezet keretein belül folytatnak, ráadásul ahogyan az ENSZ Biztonsági Tanácsának működésén keresztül gyakran láthattuk, a Nemzetközi Közösség konszenzusát gyakran felülírták a nagyhatalmi érdekek is.

Ezeket a folyamatokat gyakran megelőzésből vagy szükségességből megkerülendő, főként az Egyesült Államok és Izrael volt az, amely többféle értelmezést adott az önvédelem fogalmának. A továbbiakban sorban áttekintésre kerülnek a nemzetközi jog tekintetében kérdéses alkalmazási módok, példákkal alátámasztva, illetve megvizsgálunk pár lehetséges és viszonylag ritka és új speciális esetet is, amelyek érdekességnek számítanak a jog szempontjából.

2.3.2/A. AZ ÁLLAMPOLGÁROK VÉDELME KÜLFÖLDÖN⁶²

Még magát a nemzetközi jogtudományt is megosztja, hogy a külföldön tartózkodó állampolgárok elleni célzatos és súlyos támadás feljogosíthatja-e azok államát az önvédelem gyakorlására. Az elmélet támogatói szerint illogikus, hogy az állam területe, diplomáciai képviselői és hadereje elleni támadás casus bellinek minősülhet, az állampolgárok elleni támadás nem, annak ellenére, hogy a lakosság az állam egyik legfontosabb alkotóeleme, akárcsak a kormányzata és területe. A gyakorlatban ezzel kapcsolatban megfigyelhető, hogy abban az esetben, ha az állam vitathatatlanul az állampolgárai elleni támadás miatt gyakorol fegyveres erőszakot az önvédelem gyakorlásának általános szabályait betartva, vagyis a fegyveres akció kizárólag a lakosság megmentésére irányul, akkor a nemzetközi közösség nem ítéli el az ilyen akciót. Ennek jó példája a már korábban említett entebbei rajtaütés, amikor egy izraeli kommandó Ugandában szabadított ki egy eltérített repülőgépet, amelyen a terroristák kiválogatták és elkülönítették az izraeli állampolgárokat.

Ebből tehát az következik, hogy a terrorelhárító szervek, vagy akár a katonai különleges egységek használata külföldön kivitelezhető (akár kooperációban is), feltéve

⁶² KARDOS – LATTMANN, 2014. pp. 279.

persze, ha ezek a sajátos körülmények adóttak és ha csak az országnak, amelyben az eltérített jármű tartózkodik nem fejlettebbek a terrorizmust kezelő szervei, mint annak, amely igényt tart az állampolgárai védelmére. Érdekességgént magyar viszonylatban meg kell említenünk ehhez a példához, hogy egy törvényjavaslat⁶³ is felbukkant nem olyan régen, amely a TEK mellett a Honvédség feladatai közé is besorolná a Magyarországi külképviseletek védelmét, ha a jelentét biztosított.

2.3.2/B. TERRORIZMUS/NEM ÁLLAMI SZEREPLŐK ELLENI ÖNVÉDELEM⁶⁴

A nemzetközi jog az államok közötti erőszak formáit jól körülírja, azonban mint ahogy korábban többször utaltunk rá, a terrorizmus és az ellene indított külföldi katonai műveletek, lévén, hogy általában csak egyik szereplő tekinthető államinak speciális, gyakran több ellentétes értelmezés kategóriájába esnek.

A katonai erő külföldi, terrorizmusellenes/önvédelemhez való jog címszó alatt történő alkalmazásának nemzetközi jogi dilemmáira megfelelő példával szolgál nekünk az Egyesült Államok 2001. szeptember 11.-i terrortámadásra válaszul 2001-ben indított Tartós Szabadság hadművelet Afganisztán, vagy a 2003-as második öbölháború Irak ellen. A támadást követően a NATO kollektív önvédelem gyakorlására hivatott 5. cikkelye felajánlásra került az USA számára – egyébként a NATO történetében először, de az nem élt vele. Ehelyett az úgynevezett terrorizmus elleni önvédelemre hivatkozva indította meg Afganisztánban a hadműveletet. Ez a fajta fellépés az önvédelem gyakorlásának egyik legvitatottabb és még mindig legaktuálisabb szegmense is. Bár az USA-n kívül Izrael is már évtizedek óta jogot deklarál önvédelmi cselekmények végrehajtására különböző terrorista csoportok ellen,⁶⁵ ez az értelmezés nem örvendett a 9/11 előtt széles körű elfogadásnak. Ezen elmélet támogatói szerint az ENSZ alapokmány szövege nem zárja ki a nem állami szereplők elleni önvédelem gyakorlását, hiszen az 51. cikk – a 2. cikk 4. bekezdésével ellentétben – csak „fegyveres támadás” megtörténtéhez köti az önvédelemhez való jogot, és köti ki, hogy a támadásnak feltétlenül államtól kell erednie. A II. világháború óta a nem állami szereplők egyre jelentősebb szerepet töltenek be a nemzetközi kapcsolatokban, és a 2001. szeptember 11.-én történtek egyértelműen bebizonyították, hogy meghatározott körülmények között képesek

⁶³ **T/10307. törvényjavaslat** a terrorizmus elleni fellépéssel összefüggő egyes törvények módosításáról, IV. 2. tovább részletes indoklás az 1. §-hoz

⁶⁴ **KARDOS – LATTMANN, 2014.** pp. 279-281.

⁶⁵ Lásd például: **The Times of Israel – Report: Israel strikes Hezbollah positions in Syria, killing 13:** <https://www.timesofisrael.com/report-israel-strikes-hezbollah-positions-in-syria-killing-13/> (utolsó letöltés: 2017.10.29)

hasonló mértékű pusztításra, mint az állami fegyveres erők. A nemzetközi terrorizmus kérdését tovább fokozza az úgynevezett *bukott államok* megjelenése is (pl. Szomália), amelyekben a központi kormányzat, a hatalom gyakorlatilag megszűnt létezni, ezért a különböző fegyveres csoportok kiváló bázisaként szolgálhatnak a kiképzésre, az erő összpontosítására a támadások kiindulópontjaként. A nem állami szereplők elleni önvédelmi jogot elfogadó jogtudósok szerint emiatt megengedhető a fegyveres beavatkozás más államok területén tevékenykedő, nem állami szervezetek ellen az ország szuverenitásának csorbítása nélkül, amennyiben a nem állami szereplők által végrehajtott támadás eléri a fegyveres támadás mértékét, a területi állam nem képes vagy nem hajlandó a szervezet ellen hatékonyan fellépni és az akció megfelel az önvédelem gyakorlása általános szabályainak. A szeptember 11-i terrortámadás után a nemzetközi közösség számos jelét adta annak, hogy jogszerűnek tekinti a terrorista cselekményekkel szemben fegyveres fellépést. Az ENSZ BT. a 1368. és 1373. számú határozatában ismételten elismerte az önvédelemhez való jogot, ami így a körülményeknek megfelelően nehezen értelmezhető másként, mint a nem állami szereplőkkel szembeni önvédelemhez való jog megerősítése. A NATO szintén kijelentette, hogy amennyiben a támadást kívülről irányították az USA ellen, akkor „olyan cselekménynek kell tekinteni, ami a *Washingtoni egyezmény 5. cikkelye* alá esik,” vagyis alkalmazható vele szemben a kollektív önvédelem joga. Természetesen a jogtudomány képviselői nem fogadták el egyöntetűen az önvédelemhez való jog efféle változatát. Ennek fő ellenérve az volt, hogy az ENSZ alapokmány csak államok közötti kapcsolatokat szabályoz, az önvédelem joga pedig szükségképpen kizárólag állam részéről bekövetkezett fegyveres támadás esetén alkalmazható. A hágai Nemzetközi Bíróság is ezt az álláspontot képviseli.

Lényegében tehát, a nem állami szereplők elleni önvédelemhez való jog kérdésköréről megállapítható az, hogy a nemzetközi közösség bizonyos esetekben elismeri ennek létjogosultságát, de ezt kizárólag csak nagyon meghatározott, illetve igen sajátos feltételek mellett teszi. Emellett persze, amennyiben a területi állam nem hajlandó, vagy nem képes a területén állomásozó, más államok ellen támadásokat kivitelező nem állami szervezetek ellen fellépni, akkor a nemzetközi közösség nem feltétlenül tekinti jogszerűtlennek az ilyen szervezetek elleni korlátozott és támadásaik mértékével arányos katonai akciókat (Lásd: Kurd Munkáspárt elleni ismétlődő török hadműveletek).

2.3.2/C. ELHÁRÍTÓ ÖNVÉDELEM⁶⁶

A 2001. évi események előtt a nemzetközi közösség hallgatólagosan tudomásul vette Izrael katonai összecsapások előtti meglepetésszerű támadását az 1967. évi „hatnapos háború” során, mivel bizonyítottnak tűnt, hogy Egyiptom és a szövetségesei támadásra készülnek. Ugyanakkor az Irak területén épülő osziraki nukleáris reaktor 1981. évi lebombázása általános elutasításba ütközött, mert az államok közössége nem fogadta el, hogy a nukleáris fegyverek távoli jövőbeli előállítása jogot adna az önvédelem gyakorlására. A 2001-es terrortámadások után azonban az Egyesült államok nagyon széles jogkört vindikált magának a külső fenyegetés elhárítására. A 2002-es Nemzetbiztonsági stratégiában megfogalmazott úgynevezett Bush-doktrína kijelentett, hogy „a nemzetközi jog évszázadok óta elismeri, hogy nemzeteknek nem szükséges elszenvedniük támadást, mielőtt jogszerűen cselekedhetnének olyan erők ellen, amelyek részéről a küszöbönálló támadás veszélye fenyeget”.

Ebből az adaptálásból a dokumentum az a következtetést vonja le, hogy:

„Adaptálnunk kell a közvetlen veszély koncepcióját, mi a jelenkori ellenfelek képességeihez, és céljaihoz... Minél nagyobb a veszély, annál nagyobb a tétlenség kockázata, és annál sürgetőbb az, hogy megelőző intézkedést tegyünk önmagunk megvédése érdekében, még ha bizonytalan az ellenség támadásának ideje és helye.”

Ez az álláspont azonban, ami világosan túllépett az elhárító önvédelem gondolatán, és már olyan esetekre nézve is elfogadhatónak tartotta az úgynevezett megelőző csapást, amikor egy tevékenység – például nukleáris fegyverkezés – pusztán távoli veszélyt jelent az Egyesült Államok biztonságára, teljes elutasításba ütközött. Nyilvánvaló, hogy a megelőzés ilyen kiterjesztő értelmezése nem elfogadott.

Az ENSZ reform során a volt főtitkár, Kofi Annan megkísérelt egy kompromisszumos álláspontot elfogadtatni. A főtitkár által felkért munkacsoport szövege leszögezte: „A fenyegetett állam a nemzetközi jog régóta elfogadott álláspontja szerint katonai akciót indíthat, amennyiben küszöbönálló támadás fenyegeti.” Kofi Annan saját jelentése ehhez hasonlóan megállapította: „A Küszöbönálló támadás benne foglaltatik az 51. cikkben.” Ezeket az álláspontokat azonban a tagállamok nem fogadták el, így továbbra sem állítható, hogy ez lenne az ENSZ hivatalos értelmezése.

Ezekből tehát kikövetkeztethető, hogy a nemzetközi közösség elveti az önvédelem jogának olyan kitérítését, amelybe egy távoli fenyegetés elleni katonai cselekvés is beleférne. Ebből pedig biztosra vehető az, hogy ha egy ország egyértelműen bizonyítani tudja, hogy

⁶⁶ KARDOS – LATTMANN, 2014. pp 281-283.

támadás fenyegeti egy másik ország részéről, a nemzetközi közösség nem fogja elítélni a fegyveres akciók végrehajtását, melyek ennek megakadályozására irányulnak. A fő hangsúly mindenképpen a szilárd, meggyőző indokláson van.

2.3.2/D. BEAVATKOZÁS A KORMÁNY MEGHÍVÁSÁRA⁶⁷

Minden állam szuverenitásának integráns részét képezi az, hogy engedélyt adhat külföldi csapatok számára arra, hogy területén tartózkodjanak és akár katonai tevékenységet is folytathassanak⁶⁸, akár a terrorizmus elleni küzdelemben is. Amennyiben tehát egy ország fegyveres erő a másik államot jogszerűen képviselő kormányzat meghívására tartózkodik az állam területén, az nem tekinthető az erőszak tilalmának megsértésének. Azonban ennek a koncepciónak a nemzetközi jogi buktatója az, hogy a kormánynak amely a katonai beavatkozást kéri, reprezentatívnak kell lennie, tükröznie kell az egész nép érdekeit, hiszen fennáll az esélye, hogy ezt a katonai segítséget jogszerűtlenül használhatják fel, akár a terrorizmus elleni küzdelem égisze alatt is. A terrorelleni küzdelemtől elvonatkoztatva, de a jogellenes, nem nép érdekét reprezentáló felhasználásként jó példának tekinthető mind az 1956-os szovjet beavatkozás a magyarországi eseményekbe, mind pedig az 1968-as prágai tavasz is.

Attól függetlenül tehát, hogy ez nem egy elterjedt módszer az Észak-Atlanti Szövetséget illetően, – hiszen a NATO 5. cikkelye egy automatikus felhívásként szolgál minden tagállam kormánya számára és a kooperáció is folyamatos a szövetség haderői között – az afrikai kontinensen akad erre példa (Etiópia 2005-ös szomáliai beavatkozása) és így ezt a nemzetközi jog szerves részeként kell tekinteni. Ez az ENSZ közgyűlés 3314. számú határozata is megerősíti.

2.3.2/E. SPECIÁLIS ESET I.: AZ ÁLLAMILAG (TITKOSSZOLGÁLATI SZERVEK ÁLTAL) TÁMOGATOTT TERRORIZMUS, MINT LEPLEZETT KÜLPOLITIKAI ESZKÖZ

Bár napjainkban, amikor maguk a terroristák is képesek létrehozni saját „kvázi” államot,⁶⁹ fennálló jelenség bár, de nem olyan jelentős az államilag támogatott, politikai indíttatású terrorizmus, (kivétel persze Kuvaitot, Szaúd-Arábiát, Szíriát és más közel keleti országokat), mint a hidegháború idejében. Ez alapozza meg azt a megállapítást is, hogy a

⁶⁷ KARDOS – LATTMANN, 2014. pp. 283-284.

⁶⁸ Magyarországra vonatkozóan lásd: 2011. évi XXXIV. törvény a Magyar Köztársaság területén szolgálati céllal tartózkodó külföldi fegyveres erők, valamint a Magyar Köztársaság területén felállított nemzetközi katonai parancsnokságok és állományuk nyilvántartásáról, valamint jogállásukhoz kapcsolódó egyes rendelkezésekről

⁶⁹ a volt ISIS vagy Iszlám Állam kalifátusa

terrorizmus tekintetében a Magyar Népköztársaság és a Magyar Néphadsereg sokkal szilárdabb védettséget élvezett, ellentétben a mai Magyarországgal és a Honvédséggel. Az ok pedig nagyon egyszerű. A hidegháborús szembenállás során, a két tábor között, az atomfegyverek következtében kialakult katonai megrekedésnek köszönhetően nagymértékben a titkosszolgálati képességek kihasználásra helyeződött a hangsúly. Gyakorlatilag ez kényszer egy „kvázi” békeidőben vívott úgymond „implicit” háborút eredményezett, amelyben minden eszközzel fel kellett tudni venni a harcot. Az orosz állambiztonsági szolgálat, a KGB vezetői székének 1967-es beiktatása után, Jurij Andropov kijelentette, hogy a szolgálatnak támadóan kell fellépnie azért, hogy a Szovjetunió ellenségeit olyan harcra kényszerítse, amely azok számára kedvezőtlen⁷⁰ (Andropov-doktrína). Ennek eredménye az lett, hogy a Szovjetunió a hidegháború alatt tömérdek terrorszervezett támogatott, amelyek számtalan merényletet hajtottak végre a világ számos pontján a „kapitalista” ellenséges célpontok ellen. Viszont a szovjet támogatás lévén a Varsói szerződés tagállamai nemhogy mentesültek a terrorcselekmények pusztító hatásai alól, de még számtalanszor fegyverekkel, szállással, pénzzel, okmányokkal hozzájárultak is azokhoz. Hozzá kell tennünk természetesen, hogy az amerikai fél is tett hasonló lépéseket szovjetellenes terroristák kiképzése,⁷¹ de nem olyan átfogókat, mint az oroszok.

Bár a hidegháború vége után a Szovjetunió összeomlott és a KGB-t túlzott hatalma miatt szétszabdalták, azonban a rendszerváltás után az Orosz Föderáció titkosszolgálatainak kapcsolata a terrorizmussal és mély összefonódása az új-orosz és nemzetközi alvilággal⁷² mostanság ismételten virágzik és ennek a politikai relevanciái ugyancsak egyértelműek. Gondoljunk csak a számos árulkodó példa közül Magyarországon a rendszerváltás után elkövetett politikai indíttatású robbantásokra Szájer József, vagy Torgyán József politikusok házánál a 90-es évekből,⁷³ vagy 2016-ban Milo Dukanovic, Montenegró kormányfője elleni fegyveres, az állam törvényes rendjének megdöntését célzó merényletre, amely után őrizetbe vettek két GRU⁷⁴ ügynököt. A cél szinte majdnem közös volt, hiszen a NATO csatlakozás és

⁷⁰ Vö.: VÁSÁRHELYI GÁBOR: *Merényletek Moszkva árnyékában I.* Hamvas Intézet, Budapest, 2004.

⁷¹ Ilyen voltak a szovjet intervenciók erői ellen harcoló mudzsahedinek Afganisztánban.

⁷² Vö.: MARK GALEOTTI: Crimintern – How the Kremlin Uses Russia’s Criminal Network in Europe: [http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR208 - CRIMINTERM - HOW RUSSIAN ORGANISED CRIME OPERATES IN EUROPE02.pdf](http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR208_-_CRIMINTERM_-_HOW_RUSSIAN_ORGANISED_CRIME_OPERATES_IN_EUROPE02.pdf) (utolsó letöltés: 2017.11.01.)

⁷³ Origo – Titokban marad, ki robbantott Torgyánnál és Szájernél: <http://www.origo.hu/itthon/20011017titok.html> (utolsó megnyitás: 2017.11.07.)

⁷⁴ Felderítő Főcsoportfőnökség (Orosz katonai hírszerzés); **The Telegraph** - *Surveillance photos 'show Russian intelligence officers plotting Montenegro coup'*: <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/28/surveillance-photos-show-russian-intelligence-officers-plotting/> (utolsó megnyitás: 2017.11.01.)

az euro-atlanti térséghez való felzárkózás megakadályozása és az orosz befolyás növelése volt a cél (akkor is és most is).

Az említett példákban a titkosszolgálati akciók jól megtervezett és konspirált kivitelezése miatt, habár csak erősen feltételezhető az - hogy az Orosz Föderáció így próbálta a politikai befolyását növelni az egyes országokban - azonban az erőszakos cselekmények célját és következményeit összetettebben vizsgálva mindenképpen megállapítható, hogy sokkal súlyosabbak, még akkor is ha nem követeltek annyi áldozatot, mint akár a 2001-es terrortámadások. Annak ellenére, hogy ezekben az esetben az oroszok nem jártak sikerrel, felmerül annak a kérdése, hogyha nem Oroszország, Kína vagy NATO országok között merülnek fel hasonlóak és a fenyegetett ország titkosszolgálatai előzetesen elegendő bizonyítékot gyűjtenek egy állam részességére hasonló politikai célzatú titkosszolgálati-terrorista akciókra, esetleg jogszerű lépés lenne-e a katonai erő alkalmazása a korábban már említett jogos önvédelem vagy megelőző csapás lehetősége ebben az esetben is.

Napjainkban a terrorizmus állítólagosan támogató országok közül gyakorlatilag szinte egyiket se érte olyan hátrány (kivéve a 2000-es évek eleje óta tartó afganisztáni háborút), amely a katonai erő alkalmazását is magában foglalta volna, inkább csak gazdasági jellegű szankciók, amelyek láthatóan kevésbé jelentősek. Ez főként geopolitikai és geostratégiai érdekeknek és érdekellentéteknek köszönhető a vezető hatalmak között és ezzel ki is zárják a napjainkban történő katonai erő nyílt, egymás elleni alkalmazásának lehetőségét, de kérdés, hogy mi lesz akkor, ha már ezekhez a régiókhöz nem fűződik majd olyan jelentős érdekek, mint manapság.

Tehát a címben felvetett koncepcióra megfogalmazott válasz az, hogy ebben a különleges esetben, nagyjából a nemzetközi közösség és jog által is alátámasztott lenne a másik állam szándékának megakadályozása érdekében megelőző önvédelem alkalmazása a fegyveres erők révén, hiszen a terrorcselekmények nemcsak a politikai stabilitást, hanem a lakosság életét is fenyegetik, még akkor is ha ezek hátterében nem kisebb csoportok, hanem konkrét államok állnak. Azonban a titkosszolgálati szféra egy olyan „sűrű ködbe” burkolódzik, amelyben e professzió jellegéből adódóan hosszú idő alatt lehetséges, annyi kézzelfogható bizonyítékot gyűjteni, amely úgymond „tisztán és világosan” alátámaszthatná a haderő bevetését. Az államilag támogatott nem állami szereplők támadására adott katonai válaszlépés kizárólag a helyes bizonyítás kérdése a nemzetközi közösség felé. Ezt a feltevést pedig mindenképpen alátámasztja Amerika Szaddam Husszein állítólagos tömegpusztító fegyverei ellen indított iraki háborúja, amelyről a nemzetközi közösség nagy megdöbbenésére nem is olyan régen derült ki, hogy a hírszerzés nemcsak hiányos, hanem még saját koholt

anyagai alapján indult meg⁷⁵ (nem melleleg, felvetve ezzel egyébként temérdek aggasztó kérdést az Egyesült Államok szuperhatalmi státuszával kapcsolatban).

2.3.2/F. SPECIÁLIS ESET II.: A HUMANITÁRIUS INTERVENCIÓ ÉS A DEMOKRÁCIA VÉDELME JOGCÍMEK FEDŐ MŰVELETKÉNT TÖRTÉNŐ ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGE A TERRORIZMUS ELLENI HARCBA

E két esetet azért fontos érdekességként megemlíteni, mert az Egyesült Államok, Orosz Föderáció (és a volt Szovjetunió) és akár lassan Kína katonai és külpolitikai viselkedését valamennyire is ismerők jól tudhatják, hogy ezek a nagyhatalmak státuszuknak és erőforrásaikból köszönhetően képesek a világpolitika számukra kedvező irányba formálására. Ennek eredményeképpen pedig, gyakorlatilag kezdeményezhetnek terrorellenes katonai műveleteket olyan, az államközi erőszak alóli vitatott kivételek formájában, mint a humanitárius intervenció, vagy a demokrácia védelmében történő beavatkozás. Azt persze mindenképpen nyomatékosítanunk kell, hogy ebben az esetben a katonai erő terrorellenes felhasználása csak rejtetten történhet, hiszen akkor a megkezdett akció hajlamos átesni az önvédelem valamely vitatott formájába és elveszti a fedőműveleti jellegét.

A humanitárius intervenció „fedő” felhasználása, mint a nemzetközi terrorellenes katonai művelet első ránézésre egészen egyszerűnek kínálkozik, hiszen nincsen tételes jogi meghatározása, csak jellemző elemei: másik állam területén, annak beleegyezése nélkül végrehajtott, fegyveres beavatkozás, amelynek célja a nem beavatkozó fél állampolgárai életének és jogainak védelme.⁷⁶ Ez az értelmezés már önmagában elég tág, így amellet, hogy látszólag szétosztanak egy-két segélyszállítmányt és beengedik a nemzetközi segélyszervezeteket is, nagyon könnyen beleférhetne az is, hogy az esetleges helyi terrrorszervezeteket, amelyek veszélyt jelentenek a lakosságra és a beavatkozó államra, vagy koalícióra, titkos katonai műveletek keretében, már helyben felszámolják, összekötve ezzel a „kellemest a hasznossal”. Nagyon kézenfekvőnek is tűnhet ez megoldás, hiszen az ideiglenes megszállás révén helyben rendelkezésre áll egy katonai infrastruktúra is és elvileg a terrorizmus felszámolása a lakosság érdekeit is szolgálja. Azonban ez a megoldás, amilyen kézenfekvőnek és „jótékonnak” tűnhet jogilag legalább annyira problémás is, hiszen attól függetlenül, hogy valamilyen katonai beavatkozást humanitárius intervenciónak minősítenek

⁷⁵ **The Intercept** – *Twelve years later, US media still can't get Iraqi WMD story right:* <https://theintercept.com/2015/04/10/twelve-years-later-u-s-media-still-cant-get-iraqi-wmd-story-right/> (Utolsó letöltés: 2017.10.24.) ; **The Guardian** – *Defector admits to WMD lies that triggered Iraq war:* <https://www.theguardian.com/world/2011/feb/15/defector-admits-wmd-lies-iraq-war> (Utolsó letöltés: 2017.10.24.)

⁷⁶ **KARDOS – LATTMANN, 2014.** pp. 284.

ez még nem hat ki annak jogszerűségére és csak az a humanitárius intervenció tekinthető jogszerűnek, amelyet az ENSZ Biztonsági Tanácsa jóváhagy. Ismerve pedig a testület eddigi működését ilyen egyhangú döntésre az nagyhatalmi érdekütközés miatt soha nem kerülhet sor. A másik gátló tényező még, hogy csak olyan államokban lehetne kivitelezni, ahol a lakosság szemmel láthatóan valamilyen brutális elnyomás, polgárháború, népirtás alatt áll és a kormányzat támogatja ezt a népirtást vagy nem tesz (nem képes) semmit ennek megfékezésére. Ilyen országok léteznek. Ilyen például Jemen vagy Szomália, de manapság az informatika és a precíziós fegyverek korában a legköltséghatékonyabb megoldás, ha regionális bázisokról kiindított bombázók, UAV-k⁷⁷ vagy különleges kommandós egységek segítségével hajtanak végre megelőző csapásokat ezzel pedig megspórolják a humanitárius intervenció okozta felbecsülhetetlen költségeket és az esetleges magyarázkodást, ami a terrorizmusellenes műveletekre vonatkozik.

Tehát a humanitárius intervencióba bújtatott terrorellenes katonai műveleteket, inkább csak fejben, vagy elméletben kivitelezhetők egyszerűen, viszont azt bátran kijelenthetjük, hogy a fennálló valós körülmények ezt soha nem fogják lehetővé tenni.

A másik különleges nemzetközi felhasználási jogcím a terrorizmus ellen a demokrácia védelmében történő beavatkozás. Ez másik, katonai műveleteket „fedő” megvalósulási forma alapvetően az Egyesült Államokhoz kötődik. A demokrácia védelmére irányuló intervenció során a beavatkozó állam általában a lakosság politikai jogainak védelmére hivatkozik.⁷⁸ Ezt alkalmazta az Egyesült Államok részben Grenadában 1983-ban, a panamai invázió során 1989-ben, 1994-ben Haitiben, és 2001-es afganisztáni, valamint a 2003-as iraki inváziója során is ürügyként. Bár az afganisztáni és iraki intervencióról korábban már megtudtuk, hogy az önvédelem egyfajta megelőző esetei, azonban az ezeket megelőző eseteket a nemzetközi közösség mind a jog súlyos megsértésének ítélte meg. Így ennek tükrében, ha Afganisztánra és Irakra is ebben a megközelítésben tekintünk, azok is jogszerűtlenek. Mindenesetre ezen jogcím esetében a terrorizmusellenes katonai műveleteket ugyancsak implicit módon lennének megvalósíthatóak, feltéve, ha egyáltalán lenne ilyen jogcím, hiszen ha kiderül a valós indíték ez is az önvédelemnek egy fajtájának fog majd számítani és botrányos következményei lennének (és esetleg a terrorizmus is új fordulatot venne emiatt). Ennek természetesen az az egyetlen feltétele, hogy egyáltalán elismerjék valaha ezt a jogcímet, mint a nemzetközileg legitim fegyveres erőszak egy formája. Mint állandó érvényű szabályt, hozzá

⁷⁷ *Unmanned Aerial Vehicle* – pilóta nélküli repülőgép, vagy közismert nevén drón.

⁷⁸ KARDOS – LATTMANN, 2014. pp. 287.

kell tennünk, hogy országban ahol a demokráciának nincs hagyománya, felesleges annak felépítésével próbálkozni.

Összegezve tehát a két jogcímet, megállapítható, hogy bár mindkét eset elméleti szinten felhasználható a terrorizmusellenes katonai műveletekre, de önmagukban is annyira vitatottak és a kivitelezésük is annyira extrém lenne, hogy gyakorlatilag azt senki sem vállalná nyíltan fel. Egyfajta kivételt képez ez alól az USA Afganisztáni és Iraki missziója, amely, mint már arról korábban szóltunk, maga is rendkívül vitatottnak számít a nemzetközi közvéleményben.

2.3.2/G. SPECIÁLIS ESET III.: A KIBERTERRORIZMUSRA ADOTT HAGYOMÁNYOS KATONAI VÁLASZLÉPÉSEK JOGI KÉRDÉSE

E fejezetben végezetül tekintsünk át egy igen speciális és a jelen korunkban kezdődő, de a terrorizmus és a haderő kapcsolata szempontjából mindenképpen a mélyen a távoli jövőbe mutató esetet.

Mint az köztudott, napjaink mindent átszövő, globális információs és számítógépes hálózatait érintő egyik leghangsúlyosabb és leggyakoribb fenyegetésének tekinthetők a kibertámadásokat szokták tekinteni. Vannak szabadúszó hackercsoportok és ahogyan Oroszország valamint, Észak-Korea esetében megtapasztalhattuk vannak államilag finanszírozott hackercsoportok is. Ezeket a csoportokat fel lehet használni dezinformációs és hírszerzési célokra, de bizonyos esetekben akár terrorista célokra is. 2017-ben a „Wanna Cry, WannaCryptor, Wcryp” fantázia nevű, feltehetően Észak-Koreából kiinduló úgynevezett zsarolóvírus⁷⁹ egy kikaput kihasználva számítógépek ezreit bénította meg és csak tetemes pénzüsszegekért cserébe engedélyezte csak, hogy a felhasználók újra hozzáférjenek a számítógépekhez. A Wanna cry jelensége felhívta a figyelmet arra, hogy a kibertámadások egy csoportjával át lehet lépni bizonyos határokat, már meg lehet valósítani a kiberterrorizmust. A kiberterrorizmus – bár még viszonylag ritkán használjuk e kifejezést – egyre veszélyesebb mivoltát jól példázza, hogy válogatás nélkül fertőzött meg számítógépeket függetlenül attól, hogy azok kritikus infrastruktúrákat működtetésében vettek részt, esetleg létfontosságú kórházi számítógépes rendszerszerek voltak és ezzel amellet, hogy megnehezítette több százezer felhasználó életét, közvetlenül veszélybe is sodorta több százezer másikat is. Ráadásul ezért még pénzt is követelt. Ezek a motívumok pedig attól

⁷⁹ Más néven *Ransomware*

függetlenül hogy számítógépekkel követték el őket, bőven beleillenek a terrorizmus általános jellemzői közé.

Ebből a tömeges veszélyhelyzetből – és nem melleleg Edward Snowden, az NSA volt alkalmazottjának egyes kiszivárogtatásaiból – kiindulva, e tanulmány elkészülte előtt nem sokkal szivárgott ki, hogy az EU és a NATO egy olyan közös törvénytervezeten dolgoznak, ami a hasonló informatikai eredetű támadásokat háborús cselekedettké minősítené és így lehetővé válnának tényleges, hagyományos fegyverekkel történő katonai válaszlépések a probléma megoldására.⁸⁰ A jogszabálytervezet, akárcsak maga a NATO az elrettentést tartaná elsődleges szem előtt. Bár az ezekkel kapcsolatos információk még elég kezdetlegesek és frissek, akárcsak a korábban említett eseteknél, ez a kezdeményezés az EU és NATO jogalkotók részéről tekinthető a terrorizmus elleni katonai küzdelem egy új, megnyíló területének.

Azt, hogy ez, milyen módon fog alakulni, mindenképpen a jövő fogja csak nekünk megválaszolni, de mivel a terrorizmus mindig új utakat talál, és egyre csak szaporodnak a hasonló indíttatású agresszív kibertámadások, egyre nagyobb az igény a közös fellépésre NATO és az EU katonai és nemzetbiztonsági szervei részéről egyaránt.

⁸⁰ **SC Media** - *New EU framework allows members to consider cyber-attacks acts of war:*
<https://www.scmagazineuk.com/new-eu-framework-allows-members-to-consider-cyber-attacks-acts-of-war/article/703965/> (utolsó letöltés: 2017.11.06.);
The Telegraph – *Eu governments to warn cyber attacks can be an act of war:*
<http://www.telegraph.co.uk/news/2017/10/29/eu-governments-warn-cyber-attacks-can-act-war/>
[fizetős tartalom] (utolsó letöltés: 2017.11.06.)

3. ÖSSZEGZÉS - A TERRORIZMUS ELLENI HARC KATONAI DIMENZIÓINAK JOGI FEJLESZTÉSI IRÁNYAIRÓL

A *belföldi jog* tekintetében mindenképpen fontos kiemelnünk, hogy a hadsereg fegyveres felhasználása terrorizmus tekintetében nagyon szigorú jogi keretek közé szorult az utóbbi pár évtizedben, amely elsősorban történeti okokra illetve a rendészeti/belügyi közizgatási ágazat mára magasszintű fejlettségére vezethető vissza. Mindazonáltal, ahogyan az ABV fegyverekkel, repülőgépekkel esetleg informatikai úton elkövetett terrorcselekményekből kiinduló kihívások is jól példázzák az elkerülhetetlen szükségszerűséget, a katonai és a belügyi/rendészeti ágaznak soha nem szabad teljesen elszakadnia egymástól, sokkal inkább kell az eddig megszokott, a minősített időszakok által előirányzott fokozatosságot követnie a veszélyek tekintetében, mivel mindig lesznek olyan új esetek, amelyekben a haderő segítsége létfontosságú.

A megelőző fejezetekben felsorolt és részletezett okok miatt, a belföldi jog fejlesztésének lehetséges jövőbeni irányvonalaira vonatkozó *de lege ferenda* javaslatok a következők:

- A terrorizmus korábban felvázolt fogalmi dilemmájából kifolyólag, a jogalkotás számára az egyik legfontosabb, hogy pontosan meg kell határozni, egy adott ország szemszögéből, kor viszonyaira átültetve, hogy ott mit jelent a terrorizmus, valamint annak az abban az időszakban tapasztalható egyes részecselekményei.⁸¹ A jogszabályok meghozatalánál kerülni kell, a más külföldi országok szerve, vagy nemzetközi szervezetek által lefektetett szabályok teljes átvételét, mivel ők a saját szemszögükből alakították ki a koncepciókat.
- A jogalkotásban további jelentős segítség lehet, ha a merényletek tapasztalatit kivetítik, kiterjesztik az jogalkotás célját kitűző ország sajátos viszonyaira. Ennek legjobb formája és a jogalkotást is kiemelten elősegíti a katonaság és a többi belügyi szerv között a lehető legsűrűbben, valós célponként felmerülő helyszíneken megtartott gyakorlatok, szimulációk. A vegyi, biológiai támadástól egészen a gépeltérítéseken és a gázolások merényleteken keresztül, a legváltozatosabb forgatókönyvek segítségével

⁸¹ Ezt úgy kell értelmezni, hogy például a múlt században a terrorizmus tendenciáját a kézfegyverekkel vagy robbanószerekkel elkövetett merényletek, ritkábban a gépeltérítések, túszedések határozták meg. Ezek mögött érezhetően politikai, vallási szándékok húzódtak, konkrét követelések is megfogalmazódtak, valamint gyakran jellemző volt a cselekményekre, hogy előzetesen figyelmeztettek is az elkövetők. Napjainkban jellemző a minden előjel nélküli hirtelen radikalizálódás és a gázolások, késeléses átokfutások, amelyek mögött nincs igazán jól behatárolható szándék, csak a pusztítás és az áldozatok számának maximalizálása. Egyszerűbben fogalmazva régebben a terrorizmus sokkal „racionálisabb” volt, mint napjainkban. Éppen ezért ezt az elvesztett racionalitást ma az állam szerveinek feladata megtalálni és közvetíteni a jogszabályokon keresztül.

fel lehet tární azokat a hatásköri, illetékességi és más részletszabályokra, eljárásokra vonatkozó hézagokat, diszfunkciókat, amelyek segítségével hatékony jogi alapokat lehet teremteni a katonai küzdelem hazai szabályozásaiban. Mivel a jogszabályok alapvetően a valóságot, a megtörtént eseményeket, cselekvéseket veszik alapul, így az első lépéseket itt kell megtenni, a jövő megismerése felé. Erre pedig nem szabad sem időt, se pénzt spórolni ilyen fontos kérdésben. Attól függetlenül, hogy egyes esetekre még alig, vagy egyáltalán nem volt példa, nem zárja ki annak lehetőségét, hogy az nem történik meg egyszer.

- Emellett a terrorizmus elleni katonai felhasználás szempontjából releváns részletszabályokat minél közérthetőbben kell meghozni, hogy ezek semmiképpen se gátolják meg, sokkal inkább gyorsítsák meg és egyértelműsítsék a cselekvést se katonai részről, se pedig a belügyi, valamint a katasztrófavédelmi szervek részéről. Folyamatosan és a lehető leggyorsabb frissíteni kell őket a hazai és nemzetközi vonatkozások tekintetében.
- A múlt századi katonai szemléletmód dominanciáját fel kell oldani, és a lehető leggyorsabban a napjainkban fennálló és jövőben fennálló nem-konvencionális viszonyokra való átállás felé kell terelni, mert ha elmarad a fejlődésben, a jogszabályok követni fogják a lemaradást. Teljesen világos, hogy egyes szabályozásokat elkerülhetetlenül csak adott történésekre válaszul lehet meghozni, de a minél szűkebb felzárkózással biztosítani kell annak a jogi „vákuumnak” a lehető legkisebbre csökkentését, ami az elkövetett terrorcselekmény és rá adott katonai válaszlépések között van.

A belső jog esetében talán jóval könnyebb megfogalmazni efféle de lege ferenda javaslatokat, hiszen, mint tudjuk ezek kötelező érvényű normákra vonatkoznak, amelyeket az államok az esetek többségében az erőszak monopóliumával élve be is tudnak tartatani egyszóval van valamilyen „erősebb” kötőerejük a nemzetközi joggal ellentétben.

Aki egy kicsit is jártas a témában az tudhatja, hogy *nemzetközi joggal*, annak fejlesztésével kapcsolatban mindig is aggályok merültek fel. Ez az egyes önvédelmi esetekben látható volt, így megállapítható az, hogy a nemzetközi jogot a terrorizmus elleni katonai küzdelemre vonatkozóan rendkívül nehéz konszenzuskereső módon fejleszteni. A jogfejlesztés legnagyobb gátja pedig pontosan az a szervezet, amelynek pont ez is az egyik célja: az ENSZ. Az ENSZ Biztonsági Tanácsáról köztudott, hogy 1945-ös fennállása óta számos esetben a nagyhatalmi érdekek miatt képtelen volt egyes kérdésekben határozni és

ezzel egyértelműen kiállni számos konfliktus megoldása érdekében. Ez a nagyhatalmi érdekközpontúság a szervezet legnagyobb problémája, ami meggátol mindent.

A másik nagy problémát maguk az államok jelentik, hiszen éppen azért mert önálló, szuverén entitások, nem kötelezhetők a nemzetközi jogi normák teljeskörű betartására illetve azok átültetésére a saját nemzeti jogrendszerükbe. Ez eredményezi azt, hogy a nemzetközi jogban és a nemzetközi szervezetekben is, legyen az NATO, ENSZ, EU, stb. soft law, hard law dokumentumokkal találkozunk, vagy esetleg mindig csak közös álláspontok, nyilatkozatok, esetleg valamilyen irányelvek és állásfoglalások, stb. keletkeznek. Ez egyfelől érthető is, hiszen a terror elleni küzdelem pontos jogszabályi háttérét az egyes ország jogi, társadalmi és politikai környezetének kell megalkotni, mint ahogyan a belső jogi javaslatoknál itt fel lett vetve. De pontosan ez az a hozzáállás az egységes nemzetközi jogi háttér megteremtése és a kötőerővel rendelkező nemzetközi jogi normák veszte, ráadásul ezt alátámasztja még, hogy a terrorizmus elleni küzdelem nem mindenkinek egyformán fontos.

A nemzetközi terrorellenes katonai küzdelem kapcsán, a tapasztalatok alapján egyértelműen kimondható az, hogy mindig csak vitatott módon lesz kivitelezhető, hiszen ha egy állam területére lép egy más hadereje az egyik nézőpontból lehet terrorellenes művelet másik nézőpontból pedig háború is, ahogyan ezt láthattuk az USA Iraki és Afganisztáni missziója kapcsán is. Így tehát, megállapítható az is, hogy a nemzetközi jog alakulásának legfontosabb szereplői ma is a legnagyobb országok és köztük is az Egyesült Államok, így ha valamennyire is „jogszerűen” szeretnénk nemzetközi szinten fellépni a terror ellen, azt csak az ő velük történő szövetkezéssel tehetjük meg. Ez azonban egyáltalán nem jelenti a nemzetközi jog pozitív fejlődését, inkább csak azt, hogy még több vitatott precedens keletkezik, amiben szabadon eldönthetjük, hogy részt kívánunk e venni, vagy sem. A nemzetközi jog éppen a nemzetek sokszínűsége és a háború tilalma miatt nem fejleszthető egységessé, nemcsak a terrorizmus hanem bármilyen más probléma esetében sem.

4. IRODALOMJEGYZÉK

4.1. KÖNYVEK, TANKÖNYVEK

KOVÁCS JENŐ VÖRGY., RÓZSA KÁROLY EZR.: *Az MSZMP és a szocialista Honvédelem.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1981.

DEÁK PÉTER: *Biztonságpolitika a hétköznapiakban.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 2009.

DR. SOMOS JÓZSEF ALEZR. (szerk.): *A honvédelmi jogszabályok kézikönyve.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1978.

FERWAGNER PÉTER ÁKOS – KOMÁR KRISZTIÁN – SZÉLINGER BALÁZS: *Terrorista szervezetek lexikona – Gavriló Principtől Oszama bin Ladenig.* Maxim Kiadó, Szeged, 2003.

GAZDAG FERENC (szerk.): *Magyar kül-, biztonság- és védelempolitikai dokumentumok.* Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013.

GAZDAG FERENC: *A biztonsági tanulmányok alapjai.* Nemzeti Közszerológati és Tankönyvkiadó, Budapest, 2013.

JAKAB ANDRÁS – TILL SZABOLCS: *Különleges jogrend.* in **TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ, SCHANDA BALÁZS (szerk.):** *Bevezetés az alkotmányjogba – Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei.* HVG Orac Lap- és könyvkiadó, Budapest, 2016.

KARDOS GÁBOR – LATTMANN TAMÁS: *Nemzetközi jog.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014.

MARIE-HELEN MARAS: *A terrorizmus elmélete és gyakorlata.* Antall József Tudásközpont, Budapest, 2016.

MARTON PÉTER – BALOGH ISTVÁN – RADA PÉTER: *Biztonsági tanulmányok – Új fogalmi keretek, és tanulságok a visegrádi országok számára.* Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015.

MOLNÁR DÓRA - SZILVÁGYI TIBOR: *Magyarország stratégiai környezetének értékelése.* (Egyetemi jegyzet) Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest, 2016.

RÉVÉSZ BÉLA: *Források a titkosszerológatok politológiai tanulmányozásához.* JATE Press, Szeged, 2010.

SZENDY ISTVÁN: *Hadelmélet és katonai műveletek (Első kötet).* Nemzeti Közszerológati és Tankönyvkiadó, Budapest, 2013.

TÜRKE ANDRÁS ISTVÁN – BESENYŐ JÁNOS – WAGNER PÉTER (szerk.): *Magyarország és a CSDP.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.

4.2. TANULMÁNYOK, ELŐADÁSOK

DR. ALMÁSI FERENC ALEZR. – DR. KÁDÁR PÁL ÖRGY: *a terrorizmus elleni fellépés közjogi szabályozásának problémái:*

<http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/kozjog.pdf> (utolsó letöltés: 2017.10.02.)

DR. ISASZEGI JÁNOS DDTBK.: *Új világrend, új kihívások, új reagálások – IVB konferencia – A nemzetközi terrorizmus és terrorizmus elleni harc aktuális kérdései:*

<http://archiv.uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/publikacio/isaszegi/2002.05.16..pdf>
(utolsó letöltés: 2017.10.19.)

JEFFREY D. BRAKE: *Terrorism and the Military's Role in Domestic Crisis Management: Backgorund and Issues for Congress:*

<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/crs/rl30938.pdf> (utolsó letöltés: 2017.10.02.)

MARK GALEOTTI: *Crimintern – How the Kremlin Uses Russia's Criminal Network in Europe:*

[http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR208 - CRIMINTERM - HOW RUSSIAN ORGANISED CRIME OPERATES IN EUROPE02.pdf](http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR208_-_CRIMINTERM_-_HOW_RUSSIAN_ORGANISED_CRIME_OPERATES_IN_EUROPE02.pdf)

(utolsó letöltés: 2017.11.01.)

ULRICH SIEBER: *A büntetőjog és a hadijog közötti határok elmosódása – a belső és külső biztonság nyomában.* in *Kriminológiai tanulmányok*, 47. szám. Budapest 2010.:

http://www.okri.hu/images/stories/KT/kt47_2010_sec.pdf (utolsó letöltés: 2017.11.05)

PROF. DR. KŐSZEGVÁRI TIBOR VÖRGY.: *A nemzetközi terrorizmus elleni harc tapasztalatai:*

<http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/Koszegvari3.pdf> (utolsó letöltés: 2017.10.01.)

PROF. DR. KŐSZEGVÁRI TIBOR VÖRGY.: *A terrorizmus elleni háború:*

http://mhht.eu/hadtudomany/2013/2013_elektronikus_2/2013_e_2_Koszegvari_Tibor.pdf

(utolsó letöltés: 2017.10.01.)

PADÁNYI JÓZSEF MK. DDTBK.: *a Magyar Honvédség lehetőségei a terrorizmus elleni harcban:*

<http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/padeszm.pdf> (utolsó letöltés: 2017.10.20.)

TATÁR ATTILA TU. VÖRGY.: *Terrorizmus és katasztrófavédelem:*

<http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/katasztrofa.pdf> (utolsó letöltés: 2017.10.01.)

DR. WAGNER PÉTER: *Az amerikai terrortámadások hatása a Magyar Honvédségre:*

www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=474 (utolsó letöltés: 2017.10.02.)

4.3. HAZAI, KÜLFÖLDI JOGANYAG

HAZAI JOGANYAG

- Magyarország Alaptörvénye
- 1949. évi XX. törvény – A Magyar Népköztársaság Alkotmánya
- 1960. évi IV. törvény a honvédelemről
- 1976. évi I. törvény a honvédelemről
- 1978. évi IV. törvény indoklása
- 1987. évi 24. törvényerejű rendelet a Tűszszedés Elleni Nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről
- 54/1990. (VII. 3.) OGY határozat a Magyar Köztársaság és a Varsói Szerződés viszonyáról
- 41/1991. (II. 7.) OGY határozat a Varsóban 1955. május 14-én aláírt Barátsági, Együttműködési és Kölcsönös Segítségnyújtási szerződés, valamint az annak érvényesség meghosszabbításáról Varsóban, 1985. április 26-án aláírt Jegyzőkönyv hatályának megszüntetéséről szóló Jegyzőkönyv megerősítéséről
- 27/1993. (IV. 23.) OGY határozat a Magyar Köztársaság Honvédelmeinek alapelveiről
- 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről
- 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról
- 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonság és védelempolitikai alapelveiről
- 1999. évi I. törvény a Magyar Köztársaságnak az Észak-atlanti Szerződéshez történő csatlakozásáról és a Szerződés szövegének kihirdetéséről
- 61/2001. (IX. 25.) OGY határozat a Magyar Köztársaságnak az Egyesült Államokat ért terrortámadás követő kül- és biztonságpolitikai lépéseiről
- 111/2002. (XII. 18.) OGY határozat az afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők műveleteiben magyar katonai egészségügyi kontingens részvételeiről
- 65/2003. (VI. 3.) OGY határozat az iraki válság rendezése érdekében tett erőfeszítésekhez történő magyar katonai hozzájárulásról
- 99/2003. (X. 10.) OGY határozat az afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők (ISAF) műveleteiben való magyar katonai részvételről
- 2073/2004. (III. 31.) Korm. határozat Magyar Köztársaság nemzetbiztonsági stratégiájáról
- 23/2005 HM rendelet a honvédelmi ágazat katasztrófák elleni védekezésének irányításáról és feladatairól
- 2217/2006. (XII. 7.) Korm. határozat a NATO részére a nemzetközi terrorizmus elleni harc keretében nyújtandó haditechnikai eszközök átadásáról
- 68/2007 (XIII. 28.) IRM rendelet a katonai alakulatok és szállítmányok államhatáron történő átléptetéséről, a nemzetközi forgalom számára ideiglenesen megnyitott repülőtéren közlekedő légi járművek határforgalmi ellenőrzéséről, valamint a ment közbeni ellenőrzésre kijelölt vasútvonalokról és víziutakról
- 2139/2007. (VII. 27.) Korm. határozat a nemzetközi terrorizmus elleni harc keretében biztosított haditechnikai eszközök átadásáról

- 2075/2005. (V. 5.) Korm. határozat az Egyesült Államok számára a nemzetközi terrorizmus elleni harc keretében nyújtandó haditechnikai eszközök átadásáról
- 53/2007. (VI. 13.) OGY határozat az ENSZ libanoni békefenntartó missziójában (UNFIL) való magyar részvételről szóló 44/2006. (X. 10.) OGY határozat módosításáról
- 7/2009. (VI. 11.) HM rendelet a Magyar Honvédség légvédelmi készenléti repüléseiről
- 1009/2009 Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájáról
- 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásán részletes szabályairól
- 290/2011. (XII. 22.) Korm. rendelet a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról
- 2011.évi CXIII. törvény a honvédelemről, a honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről
- 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról
- 2011. évi XXXIV. törvény a Magyar Köztársaság területén szolgálati céllal tartózkodó külföldi fegyveres erők, valamint a Magyar Köztársaság területén felállított nemzetközi katonai parancsnokságok és állományuk nyilvántartásáról, valamint jogállásukhoz kapcsolódó egyes rendelkezésekről
- 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
- 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről
- A Honvéd Vezérkar főnökének 105/2014. (HK 5.) HVKF intézkedése a Magyar Honvédség Atom-, Biológiai-, Vegyi- Riasztási és Értesítési Rendszere működésének szabályozásáról
- 17/2015. (IV. 17.) OGY határozat a Magyar Honvédségnek az Iszlám Állam elnevezésű terrorszervezet elleni nemzetközi fellépésben való további részvételéről
- 273/2015. (IX. 21.) Korm. rendelet a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 290/2011. (XIII.22.) Korm. rendelet módosításáról
- 2015. évi CXLII. törvény egy törvények Magyarország államhatárának hatékonyabb védelmével és a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról
- 2016. évi CXXXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény módosításáról
- 12/2017. (VI. 14.) OGY határozat a Magyar Honvédségnek az Iszlám Állam elnevezésű terrorszervezet elleni nemzetközi fellépésben való további részvételéről
- T/10307 számú törvényjavaslat a terrorizmus elleni fellépéssel összefüggő egyes törvények módosításáról

Németország:

- StGB § 278c
- GG. X a.
- GG. Arktikel 35 Absatz 2
- GG. Arktikel 35 Absatz 3
- GG. Arktikel 87a Absatz 2
- GG. Arktikel 87a Absatz 4
- LuftSIG (Luftsicherheitsgesetz)

Amerikai Egyesült Államok:

- U. S. federal law **18 U.S.C** §§ 251-255 [Insurrection Act of 1807]
- U. S. federal law **18 U.S.C.** § 1385, original at 20 Stat. 152 [Posse Comitatus Act]
- U. S. federal law **18. U.S.C.** § 113B – Terrorism
- U. S. Code – **Title 10** – Armed Forces
- **Patriot Act**

Egyesült Királyság:

- **Terrorism Act 2006**
- **The Public Order Act 1986**
- **Army Act 1955,**
- **Civil Contingences Act 2004**

Nemzetközi szervezetek dokumentumai:

- **ENSZ Alapokmány 2. cikk**
- **ENSZ Alapokmány 51. cikk**
- **3314. ENSZ KGY. határozat**
- **1368. ENSZ BT határozat**
- **1373. ENSZ BT határozat**
- **NATO alapító szerződés**

4.4. INTERNETES FORRÁSOK

Bundeswehr – *Einsatz im Inneren: Rechtliche Möglichkeiten und Grenzen:*

https://www.bundeswehr.de/portal/a/bwde/start/streitkraefte/grundlagen/auftrag/katastrophe/nhilfe!/ut/p/z1/hU5PD8EwHP0sDrv2V50xbh0XMSnExNaLFNV0al262nx8FScJ8W7vbx4wKIDVvKskd5Wpufa8ZONDEqd5SqaE5Nl8gZfrMEMGG0LoIoL9vwDzNv4BimF7FlD6jcmvjcluBFtgwK684w_UGOu0cIifXg-hVLw-a5GZE30LK2BSm-P7Oq2PYSyBWxERVlh0t15WzjXtLMAB7vseSWOkFkjdA_ytoUzroPgIQnMrehxGukvp4AmMdeye/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/#Z7_B8LTL2922TPCD0IM3BB1Q227U4

(utolsó letöltés: 2017.10.10.)

Der Spiegel - *Bundeswehr und Polizei üben gemeinsam den Antiterrorkampf:*

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundeswehr-und-polizei-ueben-einsatz-gegen-terror-a-1137522.html> (utolsó letöltés: 2017.10.10.)

Daily Mail – *Britain prepares for its nightmare scenario: Police stage mock Tunisia-style 'marauding gun attack' on streets of London in the biggest ever counter-terrorism exercise in the UK:*

<http://www.dailymail.co.uk/news/article-3143410/Police-stage-mock-Tunisia-style-marauding-gun-attack-streets-London-biggest-counter-terror-exercise-prepare-atrocity-British-soil.html>

(utolsó letöltés: 2017.10.10.)

BBC - *Major counter-terrorism exercise in London:*

<http://www.bbc.com/news/uk-33315691>

(utolsó letöltés: 2017.10.10)

BBC – *Australia seeks to expand role of military in domestic terror threats:*

<http://www.bbc.com/news/world-australia-40627851>

(utolsó letöltés: 2017.10.10)

UK MoD – *2010 to 2015 government policy: armed forces support for activities in the UK:*

<https://www.gov.uk/government/publications/2010-to-2015-government-policy-armed-forces-support-for-activities-in-the-uk/2010-to-2015-government-policy-armed-forces-support-for-activities-in-the-uk> (utolsó letöltés: 2017.10.15.)

24.hu - *Az MH és a TEK közös 2016-os közös gyakorlatát Szolnokon:*

<http://24.hu/belfold/2016/10/25/elkepzelt-terrortamadast-hiusitott-meg-a-tek-szolnokon/>

(utolsó letöltés: 2017.10.28.)

honvedelem.hu – *a 2010-es vörösiszap katasztrófa és a honvédelmi segítségnyújtás:*

<http://www.honvedelem.hu/cikk/22724/egy-honap-harc-a-vorosiszappal>

(utolsó megnyitás: 2017.11.01.)

The Intercept – *Twelve years later, US media still can't get Iraqi WMD story right:*

<https://theintercept.com/2015/04/10/twelve-years-later-u-s-media-still-cant-get-iraqi-wmd-story-right/>

(Utolsó letöltés: 2017.10.24.)

The Guardian – *Defector admits to WMD lies that triggered Iraq war:*
<https://www.theguardian.com/world/2011/feb/15/defector-admits-wmd-lies-iraq-war>

(Utolsó letöltés: 2017.10.24.)

The Times of Israel – *Report: Israel strikes Hezbollah positions in Syria, killing 13:*

<https://www.timesofisrael.com/report-israel-strikes-hezbollah-positions-in-syria-killing-13/>

(utolsó letöltés: 2017.10.29)

SC Media - *New EU framework allows members to consider cyber-attacks acts of war:*

<https://www.scmagazineuk.com/new-eu-framework-allows-members-to-consider-cyber-attacks-acts-of-war/article/703965/>

(utolsó letöltés: 2017.11.06.);

The Telegraph – *Eu governments to warn cyber attacks can be an act of war:*

<http://www.telegraph.co.uk/news/2017/10/29/eu-governments-warn-cyber-attacks-can-act-war/> [fizetős tartalom]

(utolsó letöltés: 2017.11.06.)

The Telegraph - *Surveillance photos 'show Russian intelligence officers plotting Montenegro coup':*

<http://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/28/surveillance-photos-show-russian-intelligence-officers-plotting/>

(utolsó megnyitás: 2017.11.01.)

Origo – *Titokban marad, ki robbantott Torgyánnál és Szájernél:*

<http://www.origo.hu/itthon/20011017titok.html>

(utolsó megnyitás: 2017.11.07.)